

Blogování a jeho vliv na život pubescentních dívek

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Mirka Jelínková**
Vedoucí práce: PhDr. Lenka Václavíková, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Mirka Jelínková**
Osobní číslo: **P13000565**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Blogování a jeho vliv na život pubescentních dívek**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude pojednávat o blozích určených pro pubescentní dívky jako o novém druhu internetového a společenského fenoménu. Práce se bude věnovat postojům, názorům a hodnotám, které blogerky vyjadřují. Zaměří se i na dívky, které blogy sledují. Studentka vymezí základní pojmy, popíše vznik a vývoj tohoto fenoménu a zasadí jej do základního teoretického rámce v oblasti sociologie a psychologie. V další části se autorka bude věnovat vybraným blogům, které patří v této oblasti mezi nejvyhledávanější. Srovnávat bude blogy a jejich sledovatelky s věkovou hranicí pod dvacet let, zaměřující se na vybrané oblasti působení. Cílem práce bude analýza aktuální situace tohoto soudobého fenoménu, který se dotýká dívek, tedy budoucích dospělých žen z hlediska utváření vlastní identity, hodnot, norem a vnímání jejich okolní reality. Studentka se bude v průběhu příprav a vypracování řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucí bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HEITLINGER, Alena - TRNKOVÁ, Zuzana. Životy mladých pražských žen. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. 207 s. Knižnice Sociologických aktualit ; 6. svazek. ISBN 80-85850-56-7.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace

KADLECOVÁ, Kateřina. Dívky a girls podle českých dívčích časopisů : jazyk, ideologie, publikum a jeho přístup. Liberec : Bor, 2007. 190 s., [12] s. barev. obr. příl. Jazyky a texty. ISBN 978-80-86807-57-7.

KARSTEN, Hartmut. Ženy - muži : [genderové role, jejich původ a vývoj]. Vyd. 1. Praha : Portál, 2006. 183 s. Spektrum ; 48. ISBN 80-7367-145-X.

KUBÁTOVÁ, Helena. Sociologie životního způsobu. Vyd. 1. Praha : Grada, 2010. 272 s. Sociologie. Dostupné na internetu:

<http://toc.nkp.cz/NKC/201003/contents/nkc20092027394_1.pdf> ISBN 978-80-247-2456-0.

RENZETTI, Claire M. - CURRAN, Daniel J. Ženy, muži a společnost. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

SAK, Petr - KOLESÁROVÁ, Karolína. Mládež na křižovatce : sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace. Vyd. 1. Praha : Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Lenka Václavíková Helšusová, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **15. dubna 2015**

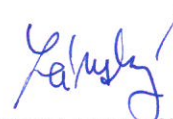
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce PhDr. Lence Václavíkové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytla.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem vlogování a jeho vlivem na vývoj dospívajících dívek. Pozornost je věnována dívkám video blogy sledujícím i natáčejícím. V první části práce jsou vymezeny a teoreticky popsány oblasti, do kterých natáčení video blogů zasahuje, a ve druhé části je poté věnována pozornost konkrétním video blogerkám, jejich tvorbě a důsledkům z této činnosti vyplývajícím.

Klíčová slova:

Pubescence, adolescence, dospívání, dívky, média, internet, YouTube, video blog, video blogerka, vlogování

Anotation

This bachelor thesis deals with the phenomenon of the vlogging and its influence on the development of adolescent girls. The attention is applied to girls who make a watch video blogs. The first part of the thesis defines and describes the main areas in which video blogs and the second part focuses in the particular video bloggers, their work and the effects of their effort.

Key words:

Pubescence, adolescence, maturing, girls, media, internet, YouTube, video blog, video blogger, vlogging

Obsah

Úvod.....	8
1 Vývojová profilace dospívajících	11
1.1 Pubescence	13
1.2 Adolescence	16
2 Tělesnost dospívajících.....	19
2.1 Vzhled na prvním místě	22
3 Sebepojetí a identita dospívajících	24
4 Vztahy dospívajících k blízkému okolí	28
4.1 Vztahy s rodiči	29
4.2 Vrstevnické vztahy.....	30
4.2.1 Přátelství dívek	33
5 Utváření hodnot a norem v dospívání.....	34
6 Modly/vzory/idoly	35
7 Masmédia.....	38
7.1 Nová média	39
7.1.1 Internet u dospívajících.....	40
8 Dospívání pod vlivem internetu.....	42
8.1 Online komunity.....	45
8.1.1 Sociální sítě.....	46
8.1.2 Blogy/youtube kanály/video blogy	48
8.1.3 Soukromí online.....	52
9 Analýza tvorby vybraných vlogerek.....	54
9.1 Metodologie výběru	54
9.2 Profily vybraných youtuberek/vlogerek.....	55
9.3 Obsah analýzy	56
Závěr	64
Seznam literatury	67
Seznam internetových zdrojů.....	69

Úvod

Tématem této bakalářské práce měl být vliv blogování na život dospívajících dívek. V době zpracovávání a zjišťování informací o oblastech, kam až vliv tehdy populární činnosti sahá, se však její vývoj urychlil a posunul vpřed do té míry, že je v současné době skutečným fenoménem video blogování – natáčení videí/video blogů. Navzdory tomuto progresu vznikají stále nové osobní blogy a mnozí jejich autoři jsou velice úspěšnými blogery. Pro současné dospívající dívky však psaní vlastního blogu nepředstavuje zajímavou činnost, proto nebylo možné nalézt v jejich věkové skupině dostatečně úspěšné blogerky, tedy vrstevnicemi natolik vyhledávané a čtené, aby na ně svými postoji, názory a vším ostatním, co prezentují, dokázaly zapůsobit a staly se tak i jejich vzory. Vzhledem k okolnostem je nezbytné, aby se práce zaměřila na video blogování a jeho vliv na dospívající dívky. Právě ony patří i přes svůj nízký věk v této činnosti mezi jedny z nejlepších, tzn. ostatními dívkami velice oblíbené a sledované. Práce je zaměřena jak na video blogerky, tak dívky, které je sledují.

Video blogování (vlogování), znamená natáčení video blogů (vlogů), které jsou poté zveřejněny na internetovém serveru YouTube, kde mají video blogeři, často označováni také jako youtubeři (pojmenovaní podle zmíněné platformy) své youtube kanály, které je možné ostatními uživateli odebírat. YouTube kanály nahrazují blogy a vlogy jsou jako příspěvky na blogu, jen ne psané, ale ve formě videí. Čím více odběratelů youtuber/vloger má, tím je v této oblasti úspěšnější.

Teoretická část práce obsahuje kapitoly představující důležité okruhy, do nichž vlogování jistým způsobem zasahuje, souvisí s nimi či na ně má nepopiratelný vliv. Začátek je zaměřen na psychosociální oblast jedincovi osobnosti. Nejdříve je nezbytné obecně popsat fyzický, psychický a sociální vývoj v dlouhém období dospívání rozděleného do dvou fází – pubescenci a adolescenci. V dalších kapitolách následuje podrobnější popis těch konkrétních vývojových úkolů, jimiž dívky musejí projít, a zároveň jsou z celého souboru vývojových změn pro vzájemné působení mezi jimi a video blogováním nejdůležitější. Zvláště se jedná o význam tělového schématu – dívky jsou pod velkým tlakem týkající se požadavků a očekávání na svůj vzhled, který je dnešní společností vytvářen, a k tomu navíc v pubescenci procházejí velkými fyzickými změnami. Na tuto kapitolu navazuje sebepojetí a identita, dvě složky představující schopnost zhodnocení vlastního já, které se v této části vývoje člověka teprve utvářejí,

proto je nezbytné věnovat pozornost okolním vlivům. Další kapitola je věnována vztahům mezi dospívajícími s jejich vrstevníky a blízkým okolím. Velice podstatným úkolem dospívání je individualizace – emancipace od rodičů, nalezení sociální opory ve vrstevnické skupině a posléze i odpoutání se od ní a dosažení nezávislosti a spoléhání se na sám na sebe. Jde o dlouhý proces, v němž hrají vrstevníci významnou roli, především ve snaze dospívajících zbavit se role dítěte a nebýt ztotožňován s rodiči. Proto je jimi upřednostňována vrstevnická konformita, kterou v dnešní době může představovat i sledování a napodobování oblíbených youtuberů, v případě dospívajících dívek právě vlogerek. Pokud se jedinec s někým ztotožňuje, často vyznává i stejné hodnoty, ne jinak je tomu i u dospívajících. Tvořit si vlastní pojetí sebe sama a individualizovat se, znamená také utvořit si vlastní hodnoty, než se tak ovšem stane, přijme za své hodnoty svých vrstevníků, např. stejně starých vlogerek, což by mohlo být jedním z dalších projevů snahy se jim podobat. Na princip utváření hodnot a norem navazuje kapitola vysvětlující důvody hledání svého ideálu. Vlogerky, které jsou známé, úspěšné a oblíbené, jsou pro ně nejen vrstevnicemi, ale zároveň se stávají vzory. Význam sociálního učení, zvláště identifikovat se s někým, není zanedbatelný.

Protože se vlogování odehrává v internetovém prostředí, je zapotřebí zasadit ho do vhodného kontextu, a proto jsou další kapitoly práce věnovány mediálním obsahům. Masmédia obecně jsou stručně definována s důrazem na společenský význam a své funkce, nicméně v tomto konceptu je důležité hledět na technologické hledisko, proto navazuje kapitola *Nová média*. Z této skupiny je pozornost věnována internetu, jeho působení a důsledkům využívání dospívajícími jedinci. Tato část je opřena o data zveřejněna ČSÚ a výsledky tematicky souvisejícího, avšak parafrázovaného výzkumu. Nechybí vysvětlení významu i rizik sociálních sítí, mezi něž se řadí i server YouTube, a samozřejmě kapitola věnující se vysvětlení terminologie, základních informací a dalších souvislostí o samotném vlogování.

Druhá část obsahuje analýzu tvorby tří dospívajících vlogerek, k čemuž je využit zpracovaný teoretický rámec z kapitol předešlé části. Zvolené video blogerky patří do věkového rozhraní, které se stalo pro tuto práci výchozí, a jejich kanály na serveru YouTube zároveň patří mezi ty s největším počtem odběratelů. Na základě žebříčku zahraničního webu Social Blade, obsahujícího statistiky z YouTube, byly vybrány sedmnáctiletá Teri Blitzen, stejně stará Fallenka a devatenáctiletá Carrie Kirsten.

Z předpokladu sledovanosti velkým množstvím dívek je vyvozen předpoklad o silnějším oboustranném vlivu.

Cílem práce je poukázat nejen na rostoucí popularitu tohoto současného fenoménu, ale především na to, jak ovlivňuje širokou škálu různých oblastí, primárně však na míru jeho zasahování do utváření osobnosti, pojetí sebe sama a formování budoucího života dospívajících dívek.

1 Vývojová profilace dospívajících

Doba dospívání je přechodným obdobím mezi předchozím dětstvím a následující dospělostí. Jedná se o poměrně dlouhý časový úsek od 11 do 20 let. První etapa dospívání se nazývá pubescence a trvá přibližně od 11 do 15 let. Druhou etapou je adolescence, která trvá asi od 15 do 20 let. U obou fází platí, že je nutné počítat s jistou individuální variabilitou.¹ Po celou dobu dospívání působí na jedince změny odehrávající se v oblasti fyzické, psychické a sociální. V každé jedné oblasti musí dospívající projít typickými vývojovými úkoly – proměna těla z dětského na dospělé, odpoutání se od rodičů, navazování vztahů s vrstevníky nejen stejného, ale také i opačného pohlaví.

V období pubescence prochází nejvýraznější proměnou tělesné dospívání, a proto bývá za centrální úkol mezi ostatními považována úspěšná integrace všech pubescentních tělesných proměn do představy o sobě samém. *„Tělesné změny způsobují změny v tělovém schématu, které je již od raného věku důležitou součástí vlastní identity a jakákoli změna je subjektivně citlivě prožívána. V extrémních případech může změna ohrozit integritu vlastního já a projevit se negativně v uvažování o sobě.“*² Tělesná atraktivita nejen, že má svou sociální hodnotu, ale je také součástí sebehodnocení dospívajícího. Pokud se někdo od ostatních v jisté fázi svého vývoje liší, může začít vnímat sám sebe jako odlišného a jako odlišného ho mohou vnímat i druzí. Každý dospívající se vyvíjí v určitém sociálním kontextu, v němž hrají zásadní roli rodiče a vrstevníci, protože právě jejich reakce jeho vývoj ovlivňují.³

Fyzické zrání představuje podnět pro další změny, jejichž úspěšný průběh záleží na tom, aby na ně byl jedinec dostatečně připraven. *„To znamená, že má předpoklady pro rozvoj kompetencí, potřebných k emancipaci z nejrůznějších, nyní již vývojově překonaných vazeb.“*⁴ Změny, ke kterým dochází, zapříčiňují ztrátu starých jistot, ale také vedou k nutnosti nové stabilizace v nových podmínkách. To se týká například jedné z vývojových potřeb tohoto období – emancipace od rodiny. Citová vazba, kterou má jedinec se svými rodiči, nabývá nové podoby. V roli dítěte chtěl být stejný jako jeho rodiče, v roli pubescenta se naopak snaží od svých rodičů nějakým způsobem odlišit

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 209.

² VALÁŠKOVÁ, Magdalena, JEŽEK, Stanislav. Prožívání tělesných změn v adolescenci a jejich vliv na sebehodnocení adolescentů. In: *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*, s. 147.

³ Tamtéž, s. 148.

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 210.

a nejen, že odmítá jejich formální rodičovskou autoritu, ale zaujímá vůči nim i kritický postoj. Vrstevnická skupina se pro něj naopak stává oporou a vrstevníci jsou pro něj novými neformálními autoritami s notným vlivem. Rodina přestává být determinující sociální skupinou, a tou se naopak stávají právě vrstevníci. Jiným druhem emancipace je ukončení povinné školní docházky v 15 letech, což je zároveň také sociálním mezníkem tohoto období. Osamostatnění v tom smyslu, že jedinec přestává být žákem základní školy a může se na volbě své budoucí profese alespoň částečně podílet.⁵

Pubescence je etapou, při níž dochází k hledání a vytváření vlastní identity. Je pro ni typický boj s nejistotami a pochybnostmi o sobě samém, které jsou zapříčiněny především všemi transformacemi, jakými tělo prochází. Naopak ve druhé fázi dospívání – adolescenci – již neprobíhají v tělesném vývoji žádné velké změny a tělo se stává součástí identity jedince. Adolescent svůj zevnějšek srovnává nejen se svými vrstevníky, ale také společností nastaveným a přijímaným ideálem. Vědomí tělesné atraktivity posiluje jeho sebevědomí.⁶

Biologicky je vstup do období adolescence ohraničen pohlavním dozráním, ale v této fázi jsou v hlavní roli především měnící se osobnost jedince a jeho sociální pozice – nová role spojená s vyšší sociální prestiží. Jejimi důležitými sociálními mezníky jsou ukončení povinné školní docházky na začátku a dokončení přípravné doby pro schopnost nástupu do zaměstnání, a s tím související plnoletost na jejím konci. Úkolem této životní etapy je poskytnout adolescentovi čas a možnost, aby byl schopen stát se dospělým jedincem ve všech oblastech, kde to společnost očekává a vyžaduje. Tento tlak může být pochopitelně zdrojem napětí, protože ne všechny tři složky osobnosti se vyvíjejí stejně rychle. Adolescenti jsou svým okolím bráni jako dospělí, a tomu by také mělo odpovídat jejich chování. Dochází však k rozporům – normy a hodnoty dospělých neodmítají, zaujímají k nim však svůj vlastní, mnohdy radikální postoj.

Proměna sociální role se projevuje i na vztahu jedince k dospělým, zejména k rodičům. Proces osamostatnění se od rodiny je zpravidla již dokončen a vztahy s vrstevníky nabývají na významu. Vztahy s jinými lidmi jsou bezpochyby součástí adolescentní identity, protože člověka vymezuje také to, ke komu náleží.⁷

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 210 a 252.

⁶ Tamtéž, s. 296.

⁷ Tamtéž, s. 254 a 296.

Rozvoj identity je již dokončen, přestože se nemuselo jednat o její samostatné hledání, nýbrž o převzetí již nějakého existujícího vzoru, který je pro danou sociální skupinu typický. Nově se v této vývojové fázi začíná rozvíjet ženská a mužská role, která je velice důležitou součástí identity adolescentního jedince.⁸

1.1 Pubescence

Pubescence začíná u dívek v 11 – 12 letech. Tuto vývojovou fázi lze charakterizovat větou, že: „*Je to čas hledání osobní identity, to znamená vlastní autentičnosti a jedinečnosti.*“⁹ Z fyziologického hlediska dochází u obou pohlaví k mnohým výrazným změnám, především tělesným. Důležitá je pro toto období zvýšená produkce hormonů, jejímž výsledkem jsou objevující se druhotné pohlavní znaky. Dívky procházejí velkou změnou především na konci období, kdy se u nich dostavuje první menstruace. Hormonální činnost, která tento cyklický proces zapříčiňuje, v nich začíná probouzet sexuální pud. Každé pohlaví se s novou zkušeností vyrovnává jiným způsobem. U dívek není potřeba ukojení těchto tužeb tak silná jako u chlapců, proto jejich působení směřují do jiných oblastí.¹⁰

Mezi fyzickým a psychologickým vývojem dochází k diferencí v rychlosti vývoje. Duševní stránka osobnosti zaostává za stránkou tělesnou. Tato neúměrnost způsobuje obvyklé pubertální projevy. „*Pubescent ztrácí bývalou citovou jistotu a stabilitu. Se zvýšením nejistoty souvisí i větší dráždivost a napětí. Změna vlastních pocitů pubescenta často překvapí. Jeho prožitky a nálady bývají i pro něho samotného spíše nepříjemné. Jelikož nezná a není schopen si vysvětlit jejich příčinu, reaguje na své vlastní pocity jako na něco obtěžujícího, podrážděně a rozmrzele.*“¹¹

Za výše uvedenými pubescentními projevy jedinců mnohdy stojí jejich proměnlivé emoce – labilita. Obvyklé jsou především změny nálad – přechody od přecitlivělosti k hrubosti. „*Bývá to v situacích, kdy je ze strany okolí zraněn nebo ponížen jeho sebecit a sebedůvěra. V prepubertě začíná citlivost vůči nespravedlnosti a vůči kritice, která*

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 296.

⁹ VAŠUTOVÁ, Maria. Periodizace adolescence. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 9.

¹⁰ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 116.

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 214.

*přichází od vychovatelů.*¹² Východiskem takových projevů jsou dva činitelé. Prvním činitelem jsou jedincovy dosavadní zkušenosti z rodiny či s vrstevníky. Druhým jsou postoje vychovatelů – rodičů, učitelů – jejichž reakce na emocionální výkyvy hrají důležitou roli. Jde především o to, aby byl jedinec schopen vyrovnat se sám se sebou – aby si dokázal poradit s krajními rozpory a ořesy svého duševního světa, aby byl schopen navázat z pohledu obou zúčastněných stran vyhovující vztahy s vnějším světem, tzn. se svými vrstevníky, kamarády, sourozenci a především rodiči. Jedním z očekávání společnosti je začátek budování si vlastní identity a jistého sebepojetí jako budoucího muže a ženy.¹³

K výrazným změnám dochází v pojetí sebe sama – proměňují se city k sobě. V centru veškeré jejich pozornosti jsou oni sami – především jejich vzhled a s ním spojená probíhající tělesná transformace. Ta vyvolává citové nepořádky, jejichž výsledkem je nespokojenost se sebou samými, jež vede ke snížení, či dokonce ztrátě sebedůvěry. V otázce vlastního vzhledu jsou natolik přecitlivělí, že jakoukoli kritiku snášejí s velkými obtížemi. Toto přechodné zahledění se do sebe sama vede k uzavírání se do sebe.

Nastává chvíle, kdy pro ně začínají být vrstevníci důležitější než rodiče. Snaží se někam patřit, vyhledávají skupiny se stejnými zájmy. Tato nová pouta nebývají silná, běžně dochází k navazování nových přátelství a předešlí kamarádi upadají v zapomnění. Navazování vztahů mezi opačnými pohlavími bývají vzácná – dívky jsou ve svém vývoji napřed, a proto vyhledávají spíše starší chlapce než své vrstevníky.¹⁴

Puberta by se dala jinými slovy vyjádřit jako touha po nezávislosti. Pubescenti se snaží rozhodovat se samostatně, projevovat a uplatnit své názory v diskuzi s dospělými. „*Při těchto diskuzích často dochází ke konfliktu, kdy se pubescent snaží názorově se odlišit od svých vychovatelů.*“¹⁵ Vymezování se vůči světu dospělých může být například také demonstrováno napodobováním jejich zlovyků - kouření, pití alkoholu, vulgární mluva. Vše vede k jedinému, zvýraznit příslušnost ke svým vrstevníkům. Pubescenti utvářejí skupiny, ve kterých ztrácejí svou individualitu a sdílejí společný styl v oblékání, společné postoje a názory. „*Tento skupinový vliv má důležitou roli pro vyzrávání osobnosti, neboť posiluje sebepojetí, sebevědomí, nabírá síly pro další střety se společenskými*

¹² ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 118.

¹³ KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 89 – 90.

¹⁴ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 119.

¹⁵ Tamtéž, s. 123.

požadavky. ¹⁶ Pokud ovšem začne být parta přeceňována, idealizována a vztahy s jejími členy upřednostňovány před vztahy s jinými členy společnosti, jedná se o jedince, u kterého selhala rodinná, školní či jiná výchova.

Touha po poznání vlastní individuality vede pubescenta k tomu, že se srovnává s druhými lidmi. Vlivem kritického postoje k sobě samému, který je pro toto období charakteristický, u něj dochází během konfrontace k podceňování vlastních schopností, jež je doprovázeno oslabenou sebejistotou či přecitlivělostí na kritiku ze strany svého okolí. Tato pochybovačnost o svých kvalitách může v některých případech vyústit v situaci, kdy se dospívající uzavře do sebe, izoluje se od ostatních. Opačným extrémem je vytvoření si představy o vlastní jedinečnosti. Takový postoj k sobě samému může vyústit až v narcismus. Na druhou stranu srovnávání a hodnocení sebe sama napomáhá k tomu, že se snaží hlouběji poznat motivy druhých lidí a posuzovat jejich povahové kvality. Při jejich následném hodnocení má však sklony ke zjednodušeným úsudkům, protože nemá zatím příliš mnoho zkušeností. Svá hodnocení opírají o radikalismus, který bychom mohli považovat za bezcitné jednání, protože neuznává citové důvody lidského počínání. Také v jejich uvažování převažují unáhlené hodnotící soudy, kdy jednu získanou zkušenost generalizují a uznávají jako platný fakt. Nepřipouští žádné kompromisy, protože nedokáží postihnout všechny vlivy, které na hodnocenou skutečnost působí. Jejich názory jsou často velice proměnlivé, mnohdy v závislosti na tom, s kým v danou chvíli sympatizují.¹⁷

*„Emoční ladění puberty se hlavně projevuje v sociálních vztazích, mluvíme o sociálních citech. Emoční vázanost k rodičům se výrazně uvolňuje, odmítají jejich citové projevy, jejich chování hodnotí více racionálně, neprojevují k nim přílišnou vřelost a spontánnost.“*¹⁸ Slábnoucí citová připoutanost k rodičům vyvolává u pubescentů potřebu navázat emocionální pouto s někým jiným – nejčastěji to bývají jejich vrstevníci. Změnou proto prochází také vzájemné vztahy chlapců a děvčat. Začínají k sobě nalézat cestu, sbližují se. Zprvu ovšem pouze nesměle – jedná se o různé popichování, škádlení či lehkou koketerii. Protože je však pro toto období charakteristická potřeba navazovat různé citové vztahy, brzy se objevují první pocity zamilovanosti, první lásky. Tyto stavy mohou mít i erotickou povahu, ale potřeba sexuálního styku zatím není naléhavá. To se

¹⁶ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 123.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 214 – 215.

¹⁸ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 122.

mění až na konci tohoto vývojového stádia. Mezi jedinci vzniká zcela nový druh vztahu, a tím je vztah sexuální, který hraje důležitou roli v jejich dalším vývoji.

Konec puberty nelze jednoznačně určit pomocí prokazatelných biologických znaků, nicméně ji lze částečně vymezit s ohledem na psychologické faktory. U pubescentů by po období emocionální lability měla nastat určitá stabilizace vnitřní vývojové dynamiky. Měli by se stávat opět otevřenějšími ke svému okolí, bez projevů neustálých změn nálad, ale především odeznívá potřeba vymezovat se vůči dospělým, a to především rodičům.¹⁹

1.2 Adolescence

Než jedinec dosáhne vrcholu zralosti, tedy dospělosti, musí ještě projít jedním vývojovým obdobím – adolescencí. Dívky vstupují do adolescence v 16 letech. Konec adolescence není snadné vytyčit, protože se jedná o individuální záležitost. Zásadní roli přitom hrají kulturní vlivy spolu se společenskými.²⁰ „V industriálně rozvinutých společnostech jsou požadavky na dospělost náročnější, a proto přechod do dospělosti se může posouvat do vyššího věku.“²¹

Pro adolescenta jsou nejdůležitějšími vývojovými cíli tohoto období vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy a morální hodnoty své společnosti, začít se osamostatňovat a postupně se stávat nezávislým na rodičích a v neposlední řadě také navazovat partnerské vztahy. Po absolvování těchto kroků se z jedince postupně stává osobnost s vlastními vzorci myšlení, emocí a chování, jež ovlivňují jeho komunikaci s prostředím.²²

Získání nezávislosti není pro adolescenta jednoduchým úkolem. V naší kultuře nenalezneme žádné rituály, které by přechod od závislosti k nezávislosti signalizovaly. Na jedné straně stojí člověk, který se v mnohém podobá dospělému – je silný, velký, má dokonce i mnoho dospělých dovedností – ale na druhou stranu si stále neosvojil psychologické charakteristiky, kterými by získal status dospělého člověka. Nejdůležitějšími z těchto psychologických charakteristik jsou nezávislost a autonomie. Nezávislost je postavena na svobodném rozhodování, na možnosti zvolit si jakoukoli cestu z těch, které jsou dostupné. Nejzákladnějšími projevy nezávislosti, jež zároveň

¹⁹ KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 86.

²⁰ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 125.

²¹ Tamtéž, s. 125.

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 235 – 254.

určují její míru, jsou procesy všedního dne, např. volba oblečení, jídla, čtení, trávení volného času apod. Dalšími faktory, které ovlivňují nezávislost jedince, jsou postoje jeho okolí – chování rodičů, učitelů či jiných dospělých osob. „*Intenzita adolescentních konfliktů mezi nezávislostí a závislostí a snadnost rozhodování směrem k nezávislosti je ovlivněna předchozími a současnými vztahy v rodině.*“²³ V tomto bodě závisí především na tom, pod dohledem jakých rodičů adolescent nabývá své nezávislosti.

Závislost na rodičích je u chlapců a dívek odlišná. Dívky ke svým rodičům tíhnou více než chlapci. Na druhé straně je u chlapců tlak na nezávislost ze strany společnosti výraznější než u dívek.

K přijetí norem a morálních hodnot společnosti dochází u adolescenta skrze rodinu a školu. V první fázi se jedinec chová podle těch etických zásad, které vyvolaly u jeho okolí uznání. V další fázi již přijímá za své obecné morální principy a jedná podle vlastního přesvědčení, tedy bez toho, aby své chování podmiňoval autoritě. Vytváří si svůj hodnotový systém.²⁴

Z hlediska kognitivního vývoje jsou pro adolescenci typické dva postoje: radikalismus a nekompromisnost. Ty přetrvávají již z období puberty. V praxi to znamená, že skutečnost chápou pouze jednostranně, bez ohledu na různá hlediska, která ji mohou ovlivnit. V důsledku toho jimi bývá nově nabitá zkušenost značně zjednodušována či radikálně prosazována. Svě názory dokáží prosazovat s velkým důrazem, a to především v okamžiku, kdy se střetávají s dospělými. Nedokáží ovšem domyslet důsledky svého jednání – proto v něm více riskují a pociťují méně zábran. Tímto jednáním se dostávají do nových situací, jež u nich podporují touhu po samostatnosti a nezávislosti.²⁵

Adolescenti jsou však typičtí svou názorovou nestálostí – jsou ochotni přijmout za své i cizí argumenty, nesmí mít ovšem charakter autoritativního vnučování. V tomto období jde totiž především o vytvoření si vlastního názoru, k němuž jedinec dospěje sám svou vlastní zkušeností, na prvním místě je osobní vyjádření a individuální svoboda.²⁶

V závislosti na tom, v jakém sociálním prostředí se jedinec nachází, experimentuje s různými rolemi a na základě toho získává nové zkušenosti s odlišnými způsoby chování. Má možnost je různě upravovat podle reakcí svého okolí, které jsou pro něj zároveň

²³ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 127.

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 275.

²⁵ Tamtéž, s. 259.

²⁶ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 129.

zpětnou vazbou. Pokud jistý způsob chování nevedl k pozitivnímu efektu, jenž by posílil jedincovo sebehodnocení, upouští od něj, v opačném případě dochází k jeho upevnění. Výsledkem tohoto procesu je nalezení vlastní identity a charakteristických projevů chování. Nalezení vlastní identity není determinováno pouze sociálními vlivy a situacemi, podílejí se na něm i vrozené vzorce chování, tzv. genotyp. Ten spolu s prostředím ovlivňuje vytváření identity již od samého počátku. To je důvodem, proč každý adolescent reaguje na nastalé situace jinak – každý pracuje s podněty z prostředí vlastním subjektivním způsobem.²⁷

V adolescenci hrají důležitou roli sociální vazby. Jedinci vyhledávají rozmanité společenské situace a touží stát se členy různých skupin. Sdružování se do skupin, a s tím související získání sociálního statusu, napomáhá adolescentovi v jeho sebeoceňování. Skupina se stává novou (druhou) rodinou, proto se tak k ní její členové chovají – jsou ochotni ji bránit za každých okolností, ignorují či se vzpírají proti názorům jiných skupin, a to především dospělých.

Touha po nových společenských dojmech a zážitcích je výslednicí citového osamostatňování se od rodičů, přesto v nich však narůstá potřeba po partnerství a citové sounáležitosti. Proto je jejich potřeba sdružovat se doprovázena i potřebou navazování erotických vztahů s opačným pohlavím. To je důvodem, proč se o této etapě v životě člověka hovoří jako o období prvních vážnějších lásek. O co jsou prožitky z nové lásky intenzivnější, o to horší je u adolescenta pozdější zklamání z její ztráty, protože je tím zraňován jeho dosud nevyrovnaný sebecit. Zažívat úspěch a být chválen svým okolím, tím je u něho pěstováno dobré sebevědomí. Neúspěšná činnost je nahrazena jinou aktivitou, a tím se snížený sebecit vyrovnává.²⁸

²⁷ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*, s. 125.

²⁸ Tamtéž, s. 129.

2 Tělesnost dospívajících

Vlivem několika faktorů – tělesné proměny, hormonálně podmíněné výkyvy, nová kvalitativní úroveň uvažování – dochází u dospívajícího jedince k zásadním osobnostním změnám. Především se jedná o růst egocentrismu, který je spojen s větší uzavřeností do sebe. Dospívající dokáží nejen lépe vnímat různé situace z pohledu druhých osob, ale také se jejich vlastní názory stávají méně závislé na úsudcích druhých. A právě nově nabytá schopnost je zdrojem mučivých úvah o tom, co si o nich myslí druzí. Zdaleka největší psychickou zátěž v okruhu tohoto uvažování znamenají nejvýraznější pozorovatelné biologické změny.²⁹

Všechny změny přicházející s tímto obdobím způsobují u mladistvých osobní nejistotu, jejímž možným projevem je snížená tolerance. Ta se projevuje kritičností, odmítáním či posměchem na adresu jistého nestandardního chování druhých. Projevy tohoto chování se vyskytují hlavně v přítomnosti vrstevnické skupiny. Na druhou stranu se dotyční snaží své vlastní chování co nejvíce regulovat, aby jím nepřekročili meze chování ostatních. Z tohoto prostředí poté vychází různé druhy uniformního odívání, jež je typické právě pro mladistvé. A právě konformita je jedním ze způsobů, jak se s pocity dočasné nejistoty vyrovnat. Skoro většina teenagerů má potřebu reagovat na příchod dospívání změnou svého vzhledu. Vždy se snaží projevit svou proměnu především navenek, chtějí se tak vymezit vůči své předchozí roli dítěte.³⁰

Zejména pro dívky mezi 12 – 13 lety je toto období nejnáročnější. Prožívají hlubší pocity nejistoty a trpí sníženým pocitem vlastní hodnoty.³¹ Právě u nich dochází k výrazným tělesným změnám, čímž poutají zvýšenou pozornost svého okolí, a to může vést i k obavám jejich rodičů. Období pubescence je pro ně rozporuplnou etapou – dívky se střetávají s obsahem role ženy, a s tím spojenými omezeními a novými povinnostmi.

Fyzická proměna jedince je důležitým projevem dospívání. To, jak jedinec vypadá, patří mezi podstatné součásti identity a každé nové tělesné transformaci je přikládán subjektivně odlišný význam, tedy že každý vnímá proměny na svém těle s různou měrou citlivosti. Významová rozdílnost, jaká je tělesné změně přikládána, závisí na psychické

²⁹ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 209.

³⁰ Tamtéž, s. 211 – 212.

³¹ VALÁŠKOVÁ, Magdalena, JEŽEK, Stanislav. Prožívání tělesných změn v adolescenci a jejich vliv na sebehodnocení adolescentů. In: *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*, s. 147.

vyspělosti jedince a jeho představě o přitažlivé podobě dospělejšího zevnějšku a v neposlední řadě také na sociálních reakcích, které tuto změnu doprovázejí. Zevnějšek je pro každého sociálním reprezentantem vlastní osobnosti. Jedná se o vůbec první informaci, kterou o dané osobě jiný sociální partner dostává. Znamená to, že proměna dětského těla sebou samozřejmě přináší i změnu v chování druhých, se kterými se pubescent dostává do kontaktu. Různé reakce jak dospělých, tak vrstevníků vypovídají o tom, jakou váhu těmto změnám přikládají a co v nich asociují. Pokud tedy některé chování druhých signalizuje, že vnímají změny spíše negativně, výsledkem může být i jedincovo zhoršené sebehodnocení.³²

Ne vždy probíhá tělesné dospívání stejnou rychlostí jako dospívání psychické. Pubescenti, kteří se vyvíjejí rychleji tělesně než psychicky, mohou mít obtíže s přijímáním změn, kterými jejich tělo prochází, a v důsledku toho se je snaží různými způsoby utlumit. Příkladem jsou dívky, které se snaží svůj nový vyspělý vzhled maskovat větším a nepadnoucím oblečením. Takovým jednáním mohou reagovat i na záporné reakce svého okolí na svou předčasnou vyspělost, která může být ve střetu s jak tělesnou, tak psychickou nevyzrálostí ostatních vrstevníků. Pro dívky je dospívání mnohem obtížnějším obdobím, protože jsou jejich sekundární pohlavní znaky daleko nápadnější, než je tomu u chlapců. U dospělých mohou vyvolat představy o předčasné sexuální aktivitě, která bývá u fyzicky vyspělých děvčat očekávána. *„Jejich reakce mohou být vědomě i nevědomě zaměřeny na potlačení takto interpretovaného jevu, nebo na jeho kompenzaci jiným způsobem. Vyznívají pak spíše jako negativní hodnocení nadměrné vyspělosti a jako takové je děvče ze strany dospělých přijímá.“*³³

Pubescent se v tomto období zajímá o svůj vzhled daleko více než o cokoli jiného. Jeho úvahy jsou však často doprovázeny pochybami, protože si je vědom toho, že to, jak vypadá, není pouhá danost, ale že by mohl vypadat i jinak. Změna účesu či oblečení je daleko snadnější, než změnit vlastní tělo, proto má tělesná atraktivita svou sociální hodnotu. Zejména dívky jsou sužovány pochybnostmi o svém vzhledu a jsou častěji doprovázeny pocitem nespokojenosti. Opět je důvodem zejména fakt, že jsou u nich probíhající změny patrnější, nabývají ženských proporcí, a čím je změna větší, tím

³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 211 – 212.

³³ Tamtéž, s. 212.

větší může vyvolat nejistotu. Zvyknout si na nové tělové schéma a akceptovat novou identitu je vývoj, který jistou dobu trvá.³⁴

Zájem o vlastní vzhled pokračuje i v období adolescence, přestože tu již neprobíhají žádné velké tělesné změny, jako tomu bylo v pubescenci. Adolescent je ovšem svým vzhledem natolik zaujatý, že lze hovořit až o jistém sebezbožňování. Tyto tendence jsou podporovány běžně akceptovaným sociokulturním standardem mládeže a krásy. Dospívající tedy posuzují sami sebe, svoje tělo a celkový vzhled ve vztahu k ostatním vrstevníkům a zároveň i se současným veřejností uznávaným ideálem krásy.

Rozvoj celkové identity, včetně té genderové, je v současné době daleko více věcí vědomou. „*Chlapci i dívky si jsou vědomi společenských očekávání, která jsou zaměřena na příslušníky obou rodových skupin.*“³⁵ Na jedné straně vykazují určitou snahu se těmito požadavkům jistým způsobem přizpůsobit, na straně druhé mají snahu je vědomě ignorovat způsobem jim vlastním.

Vlastní zevnějšek patří k důležitým součástem identity. Jestliže si je však jedinec vědom svého atraktivního vzhledu, který odpovídá „normám“, může se pro něj tělové schéma stát dokonce nejpodstatnější součástí vlastní identity, je podporou pro jeho sebevědomí, prostředkem k ujištění se o sociální akceptaci a zajišťuje získání dostatečného zájmu u druhého pohlaví. „*Zevnějšek se stal cílem i prostředkem. Adolescent se potřebuje líbit jiným i sobě, aby se ubezpečil o své hodnotě.*“³⁶

Nastavená společenská měřítko a normy upozadují snahy o dosažení větší individualizace, protože podřízení se jim může zaručit pozitivní hodnocení. I přes vládnoucí jednotvárnost, která je navíc podporována médii, jsou si leckteří adolescenti vědomi ztráty vlastní individuality a snaží se o projevení určité originality. Bohužel s sebou možnost vlastní volby přináší nejistotu z kladného přijetí.

Způsob, jaký někteří volí při úpravě svého zevnějšku k sebezprezentaci, může reflektovat jejich nejistotu a stále hledání sebe sama. Výrazné líčení nebo odívání se, v obojím případě zvolené k přílišnému zdůraznění vospělosti, upozorňují nejen na to, kým by chtěl jedinec být, ale také na to, že se jeho představy o ideálu zatím nenaplnily. Výstřednost je prostředkem ve snaze po uznání, slouží k upoutání pozornosti či pouhé provokaci, pokud nic jiného.³⁷

³⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 213.

³⁵ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Divčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 209.

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 256.

³⁷ Tamtéž, s. 256 – 257.

2.1 Vzhled na prvním místě

Další z mnoha změn, se kterou se musí dívka vypořádat, je požadavek zvýšené péče o vzhled. Nejedná se pouze o zvýšenou pozornost, která je věnována vlastnímu tělu, ale také o reprezentaci – oblečení a celkovou úpravu – protože úpravě vzhledu je připisován stoupající sociální význam. „*Někdy až nesmyslné lpění na detailu a intenzita odmítání subjektivně neakceptovatelného oblečení svědčí o jeho významu pro sebepojetí dospívajícího.*“³⁸

Jednou z motivací dívek v péči o vzhled je potvrzení jejich ženské identity. Tento druh sebepotvrzení je vázán především na zájem příslušníků druhého pohlaví. „*Normativní standardy krásy jsou také genderově podmíněny a v naší společnosti jsou ženy daleko více než muži hodnoceny ostatními podle toho, do jaké míry odpovídají idealizovanému obrazu krásné ženy vytvořené naší kulturou; to rovněž určuje jejich sebevědomí.*“³⁹ V tom se dívky liší od chlapců – v jejich případě není požadavek sexuální přitažlivosti tak nekompromisní a ani jejich potřeba sebepotvrzení mužské identity nezávisí v tak vysoké míře na tom, jaké vzbudí reakce u dívek.

Krása, to je podle současných měřítek především mládí. Tato představa souvisí s trendem dnešní doby, kdy se modelkami stávají stále častěji velice mladé dívky. Z tohoto pohledu lze získat jistou sociální prestiž pouhou existencí, a to již v období dospívání. Tyto dívky mající vzhled ženy – dítěte jsou pro mnoho mužů sexuálně přitažlivými, protože se v nich snoubí infantilita s dráždivostí.⁴⁰

Obraz těla úzce souvisí se sebeúctou, proto mohou tyto klamné představy o ideálu ženské krásy působit již od brzkého věku stavy úzkosti a nespokojenosti s vlastním vzhledem. V případě, že si dívka připadá tlustá, klesá jí sebevědomí. Vlastní domněnky z nedostatečné přitažlivosti potom vedou až k pocitům méněcennosti. To vše může u některých vést k životu nebezpečným praktikám, které by jim měli dopomoci k získání tohoto nerealistického cíle.⁴¹

Nejvlivnějším zprostředkovatelem domnělého ideálu tělesné krásy jsou masmédia – televize, časopisy, internet. Klamné představy nezůstávají v četných případech pouze

³⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 213.

³⁹ RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*, s. 517.

⁴⁰ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 213.

⁴¹ RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*, s. 517.

v rovině teoretické, ale jak ženy, tak i muži je přijímají jako osobní výzvy a nic na tom nemění ani fakt, že pro mnohé z nich jsou pouze neuskutečnitelnými sny.⁴²

Vysoké požadavky na vzhled například zapříčiňují, že za ideální tělesnou váhu je považována až nerealisticky nízká hodnota. Pro získání vysněné figury (popř. i jiných částí těla) jsou dívky i ženy ochotny obětovat mnohé – vlastní pohodlí i peníze. V případě pubescentních dívek jsou ovšem materiálními zdroji stále rodiče. Mohou se dokonce vyskytovat i případy, kdy rodiče sami – zvláště matky – podporují své dcery v nezdravém životním stylu, kterým by dosáhly požadovaného vzhledu. Metody, jakými si k tomu dopomáhají, jsou v lepším případě různé pohybové aktivity, v horším případě se snaží svou váhu ovlivnit prostřednictvím diet. *„Potíž však spočívá v tom, že dietu drží velmi často dívky, jejichž tělesné proporce jsou ze zdravotního i estetického hlediska přiměřené. U této věkové skupiny tak roste nebezpečí onemocnění některou z poruch příjmu potravy, mentální anorexie nebo bulimie. Vznik těchto poruch bývá často odstartován hlubšími motivy, na vědomé rovině se však projevují velkou nespokojeností s vlastním vzhledem.“*⁴³ Vznik poruchy příjmu potravy nemusí být zapříčiněn pouze odmítáním vlastní podoby, jiným důvodem může být souhrnné odmítnutí statusu dospělé ženy. Tento stav je někdy zapříčiněn rodičovskou výchovou, která děvče od dětství konfrontuje s méněcenností role ženy – ať je to odlišným přístupem k dětem opačného pohlaví či výraznější privilegia otce ve srovnání s matkou.⁴⁴

⁴² JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 213.

⁴³ Tamtéž, s. 214.

⁴⁴ Tamtéž, s. 214.

3 Sebepojetí a identita dospívajících

Sebepojetí a identita jsou vyjádřením sebereflexe dospívajících, tedy schopnosti zhodnocení sebe sama, vlastního já, jejímž obsahem není pouze přítomnost, ale také představy vztahující se k budoucnosti. Sebepojetí je tvořeno souborem pocitů a vědění o sobě samém, o vlastním Já, a vytváří se plynule v průběhu celého vývoje jedince. Zahrnuje složky kognitivní – sebezpoznání a sebehodnocení, emocionální – sebeúcta, regulační – sebekontrola a sebespazování.⁴⁵ Těmito myšlenkami, představami nebo znalostmi a fantaziemi o sobě samém jedinec vynáší soudy sám nad sebou. Vlastní ohodnocení mají osobní význam a menší či větší subjektivní důležitost.⁴⁶ Součástí sebepojetí jsou také názory a posudky pro daného jedince důležitých osob, vrstevnické a společenské normy.

Obsah sebepojetí se diferencuje hlavně v období adolescence, protože je důležité, aby měl adolescent již nějaké sociální zkušenosti, v nichž může reflektovat sám sebe jako činitele prožívání i chování. Podstatným hlediskem sebepojetí jsou především charakteristiky výkonové – hodnocení vlastních schopností a z nich vyplývající provedení. Adolescent se bude snažit dosáhnout uspokojivých výsledků v oblasti, s níž se ztotožňuje. Právě tyto úspěchy budou pro jeho sebehodnocení nejvýznamnější. Kromě výkonových jsou důležité také charakteristiky, jimiž se dospívající vymezují v interpersonálních vztazích, tzn. přátelskost, sociální prestiž, a nakonec charakterové vlastnosti, např. poctivost, upřímnost. Z youtube kanálů či samotného vystupování vybraných youtuberek v jejich video blozích je jasné, že jsou tyto charakteristiky opravdu důležité. Například vysoké počty odběratelů znamenají, že to, co dělají, dělají dobře, a v oblasti, která je jim blízká, dosáhly uspokojivých výsledků.

V případě, že skutečnost neodpovídá tomu, co adolescent chce, prožívá naopak zklamání ze sebe samého. Pokud si je vědom nesouladu mezi tím, jaký opravdu je, a tím, jaké jsou na něj kladeny nároky z jeho okolí, objeví se u něj úzkost a pocity viny.⁴⁷ U dívek je například velkým problémem zejména začlenění sexuálně vyspělého těla do svého sebepojetí. Snahy o udržení dětského vzhledu a naopak potlačení pro ně dosud

⁴⁵ VAŠUTOVÁ, Maria. Sebepojetí, sebezpoznávání, sebehodnocení. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 78.

⁴⁶ MACEK, Petr, TYRLÍK, Mojmir. Sebepojetí a identita: problém vymezení, sociální a vývojový kontext. In: *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*, s. 7.

⁴⁷ VAŠUTOVÁ, Maria. Sebepojetí, sebezpoznávání, sebehodnocení. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 78 – 79.

neznámých tělesných změn, jakými jejich tělo prochází, mohou v krajních případech vést až k poruchám příjmu potravy.⁴⁸ Čím jsou dívky starší, tím snáz se jim daří se svou novou podobou vypořádat a naopak ji pokládají za svou přednost, kterou rády ukazují. Poruchy příjmu potravy jsou v tomto případě spíše důsledky, o kterých bylo psáno výše.

Identita označuje určitou specifickou hodnotu sebereflexe, která vytváří myšlenky, pocity a představy podstatné pro jedince v určité fázi jeho života v určitém sociálním a kulturním kontextu. *„Obecně lze říci, že tu jde o smysluplnost a hodnotnost vlastní existence, hned je však nutné dodat, že konkrétní parametry smysluplnosti dodává kultura (respektive její společenské standardy), interpersonální a sociální vazby (skutečné i imaginární), a to vše je třeba zvažovat s ohledem na konkrétní vývojovou etapu života, ve které se dotyčný jedinec nachází.“*⁴⁹

Celková proměna, k jaké v průběhu dospívání dojde, podstatným způsobem ovlivní identitu dospívajícího. Pubescence je vývojovou fází jejího hledání a rozvoje. Při vytváření nové koncepce vlastní identity se dospívající snaží realizovat svou představu toho, kým by chtěl být. Identita dítěte byla závislá na názorech druhých osob – individuálně důležitých autorit, kterými byla vymezována. Pubescent se snaží nalézt přesnější obraz sebe sama, základ své identity, a přesáhnout meze současného sebepojetí. Odmítá dosavadní dětskou identitu, protože si je schopen představit daleko zajímavější alternativu. V závislosti na rozvoji poznávacích procesů, který souvisí právě se změnou v chápání vlastní identity, však dochází k tomu, že je pubescent více sebekritický. Sebekritičnost ve spojení s emoční labilitou a nejistotou vedou ke zkreslení reality.⁵⁰

V úvahách o své osobě a o své identitě se pubescent často uchyluje k představám, že by se skoro vše dalo zlepšit, nevyjímaje toho, co je vyhovující, dobré. Na důležitosti nabývají pubescentovy fantazijní představy sebe sama, vytváří si jistý ideál, který mnohdy mění. Hypotetické myšlení této vývojové fáze však představuje problém v tom, že tuto skutečnost nelze popřít. Téměř vše by mohlo být mnohem lepší, nicméně možnost uskutečnění je hodně malá. Z neshody mezi skutečností a ideálem pramení mnoho frustrací. Na druhou stranu je také podnětem k činnosti znamenající přiblížení se

⁴⁸ KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 105.

⁴⁹ MACEK, Petr, TYRLÍK, Mojmir. Sebepojetí a identita: problém vymezení, sociální a vývojový kontext. In: *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*, s. 6 – 7.

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 222 – 223.

k hledanému ideálu, či ve výjimečných případech dokonce jeho uskutečnění. Touto cestou si pubescent konstruuje nové sebepojetí.⁵¹

V období dospívání probíhá sebepoznání jiným způsobem než doposud, a to introspekci, tj. zaměřením se na vlastní myšlenky a pocity. Nedostatečná praxe s introspekci vyvolává u pubescenta pocit, že jsou jeho pocity i myšlenky výjimečné, nikdo jiný takové nemá, a proto mu ani nikdo jiný nemůže rozumět. Potřeba utřídit a zařadit nově nabyté zkušenosti z introspekce je nejčastěji uspokojována sdílením svých pocitů s vrstevníky a velice ojediněle rozhovory s dospělými. Dospívající není vždy s výsledky sebepoznání spokojen, a proto se snaží dosáhnout rozvoje některých vlastností či usiluje o změnu. Mnohé z osobnostních charakteristik vycházejí ze srovnání s jinými lidmi, v případě ztotožnění i odlišení.

Součástí identity je také sebeúcta, tzn. sebedůvěra a respekt k sobě samému, která je v této fázi velice nestálá a zranitelná. Ve velké míře závisí na akceptování a uznání od druhých osob, což jsou v tomto věku zejména vrstevníci. To samé platí o sebedůvěře, i ta závisí na přijetí ostatních – vrstevníků. Pokud bude pubescent pochybovat o sobě samém, bude mít sklony vykládat si všechny reakce okolí na svou osobu negativně, přecitlivěle či s nedůvěrou. Jak sebeúcta, tak sebedůvěra jsou tedy podmíněny především sociálně.⁵²

V průběhu rozvoje individuální identity sehrává nemalou roli dočasné stadium identity skupinové. Pro dospívajícího jedince představuje oporu v nejistém čase utváření vlastní identity a formuje se během procesu ztotožnění s vybranou skupinou. Tato skupina by měla jedince odpovídajícím způsobem definovat, což napomáhá jeho sebevědomí. Čím více se jedinec s takovou skupinou ztotožňuje, tím větší je jeho snaha o viditelné projevení příslušnosti k ní – úprava zevnějšku, způsob vyjadřování, chování atd. Pokud probíhá ztotožnění k jedincově spokojenosti, tedy že je nejen přijat, ale také i kladně hodnocen, výrazným způsobem to usnadňuje jeho sebeakceptaci. Čím větší je rozdíl mezi skupinou, se kterou se dospívající jedinec identifikuje, a těmi jinými, tím je pro něj snazší sám sebe vymezit. Ztotožnění je však jen přechodnou fází, s jejíž pomocí dospívající překonávají nejistotu z hledání vlastní identity a osamostatňování.⁵³

⁵¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 226.

⁵² Tamtéž, s. 224 – 226.

⁵³ Tamtéž, s. 226 a 268 – 269.

V navazujícím období adolescence dochází k pokračujícímu osamostatňování a i nadále je rozvíjena vlastní identita jedince. Velká část adolescentů si nevytváří identitu na základě vlastních snah či uskutečněním svých představ, přijímají ji reprodukcí z blízkého prostředí – rodiny, společnosti, popř. od jiných osob. Tato nápodoba známých a vyhovujících modelů je výsledkem adolescentních představ, že se nijak od těchto vzorů existence ze svého okolí neliší.⁵⁴

V této fázi vývoje je součástí identity také příprava na blížící se dospělost, která je adolescentovi signalizována různě, např. získáním občanského průkazu, druzí lidé mu vykájí, v 18 letech se stává zletilým atd. Toto období s sebou nepřináší pouze řadu nových povinností, ale přibývá také privilegií. Nově nabytý pocit svobody a spousty možností se však ne vždy projevují pozitivně. „*Adolescentní egocentrismus vede k ignoraci všeho, co by vadilo v užívání svobod nové role.*“⁵⁵ Jinými slovy si dospívající myslí, že by se vše nové mělo vyzkoušet naplno, bez jakéhokoli omezování a omezením je pro ně i zodpovědnost, proto o ni adolescenti nemají zájem, nepřemýšlejí nad ní. Všechny tyto snahy vedou především k oddálení dospělosti a oni se jimi dostávají do tzv. mezifáze adolescentního moratoria. To se v tomto věku může projevovat různými způsoby. Jedním z nich je touha experimentovat a z toho vyvozená intenzivní potřeba změny. Na jedné straně představují nové podněty a zkušenosti velké pokušení, na straně druhé však vytvářejí jistou zátěž a chaos.⁵⁶

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 264 – 267.

⁵⁵ Tamtéž, s. 265.

⁵⁶ Tamtéž, s. 266.

4 Vztahy dospívajících k blízkému okolí

Každý dospívající jedinec se snaží o to, aby byla jeho identita individuálně specifická a odlišovala se od ostatních, což by ho potvrdilo jako samostatnou bytost. Usiluje tedy o svou individualizaci, která má v etapě pubescence dvě fáze. První z nich je **diferenciace**, která se projevuje zejména na samém začátku procesu dospívání, kdy si je dítě více či méně vědomo své fyzické i psychické odlišnosti od svých rodičů a považuje ji za daleko významnější než dříve. V okruhu proměn, kterými prochází, se začíná daleko více soustředit sám na sebe, a to vede k tzv. deidentifikaci ve vztahu k rodičům. V této chvíli již nechce být jako rodiče, ale naopak si přeje se od nich diferencovat. Nejjednodušším způsobem, jak toho dosáhnout, je zpochybnění či odmítnutí hodnot a norem, které oni uznávají. Druhou fází je **experimentace**, která trvá zhruba do konce puberty a týká se především pubescentova osamostatnění. Projevuje se odmítáním absolutní vazby na rodiče a je nahrazována stále větším poutáním se k vrstevníkům. V adolescenci pokračující budování nové identity je důsledkem, ale taktéž i podmínkou reorganizace v sociálních vztazích.⁵⁷

Různé formy vztahů dospívajícího jedince s jeho rodinou, přáteli, popř. dalšími osobami jsou pro něj sociální oporou. V těchto vztazích s druhými lidmi člověk nachází především materiální nebo emoční zdroje – ovlivňují jeho duševní pohodu a fyzické zdraví. Se sociální oporou souvisí zejména téma zátěže a následné vyrovnání se s překážkami, protože je chápána jako významný zdroj jejich zvládnutí. Čím vyšší je její stupeň, tím lépe je jedinec schopen zvládat stres a jeho důsledky. „*Sociální opora poskytovaná vrstevníky je fenomén, jehož význam se v průběhu života jedince mění a je výrazně ovlivněn osobnostními charakteristikami.*“⁵⁸ Především v období dospívání její význam pro člověka stoupá, styky a vztahy s vrstevníky nabývají zásadního významu. Kontakt s nimi usnadňuje proces postupného získávání vlastní autonomie – dospívající se postupně stává méně a méně závislým na svých rodičích ve prospěch zvyšující se míry sdružování s vrstevníky. Okruh stejně starých lidí pokládají za zdroj informací a očekávají od něj porozumění. To se týká obzvláště otázek o dospívání, vzhledu nebo

⁵⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 238 a 281.

⁵⁸ ŠIRŮČEK, Jan, ŠIRŮČKOVÁ, Michaela. Vývoj a zkoumání vrstevnických vztahů. In: *Vztahy v dospívání*, s. 49.

volnočasových aktivitách. S rodiči řeší otázky daleko obecnějšího charakteru, například týkající se vzdělání či později volby budoucího povolání.⁵⁹

Rodina a vrstevníci jsou tzv. sociálními skupinami. Sociální skupina je tvořena množstvím od dvou jedinců až po velké celky. Tito jedinci mezi sebou mají pravidelné vztahy, které trvají delší dobu, ovšem rozměr tohoto spojení může být odlišný. Zásadním znakem skupiny je tzv. skupinové vědomí, kterým se členové odlišují od nečlenů. Jinými znaky jsou například společný cíl, skupinové normy a hodnoty nebo vytváření skupinových struktur a rolí. O malém seskupení hovoříme tehdy, když se jeho členové znají osobně a mají mezi sebou bezprostřední kontakty, např. školní třída. Opakem jsou velké instituce či společnosti. Označení sociální skupina je někdy užíváno například i pro jedince, kteří se nemusejí znát, ale očekává se od nich, že by za určitých okolností reagovali podobně.

Skupinu drží pohromadě pouta **instrumentální** a **citová**. Instrumentální pouta vznikají za okolností, kdy chceme ve skupině dosáhnout společného cíle, a to i v případě spolupráce s nesympatickými lidmi. Citová pouta naopak vyjadřují blízké vztahy mezi členy, mezi nimiž panuje pocit důvěry, bezpečí. Na jejich základě se skupiny dělí na **primární** a **sekundární**. „*Jako primární skupinu označujeme takovou skupinu, jejíž členové jsou vůči sobě v častých, relativně intimních, přímých a převážně emočně určených osobních vztazích.*“⁶⁰ Členové tohoto druhu skupin se vzájemně silně ovlivňují, čímž u nich vznikají podobné hodnoty, postoje a názory. Takovými seskupeními jsou například rodiny či přátelská spojení. Opakem jsou skupiny sekundární, mezi jejichž členy vládne v podstatě neosobní vztahy, např. různé organizace nebo spolky.⁶¹

4.1 Vztahy s rodiči

V období dospívání dochází k nové kvalitě sebeuvědomění, ze které vyplývá potřeba jedince potvrdit si svoji vlastní identitu. Ve vztahu ke kamarádům a vrstevníkům jde především o potvrzení sociální prestiže, v okruhu rodinných vztahů se jedná zejména o zrovnoprávnění vlastní pozice. Pubescent má ve své rodině stále roli dítěte, a to u něj

⁵⁹ ŠIRŮČEK, Jan, ŠIRŮČKOVÁ, Michaela. Vývoj a zkoumání vrstevnických vztahů. In: *Vztahy v dospívání*, s. 49.

⁶⁰ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*, s. 82.

⁶¹ Tamtéž, s. 81 – 83.

vede k neodkladné potřebě tuto situaci změnit, což souvisí s celkovou proměnou identity. Snaží se o omezení své závislosti a podřízeného postavení.

Podstatná je celková atmosféra a styl komunikace mezi rodiči a dospívajícími dětmi. Velice významnou roli hraje především zájem rodičů o děti, emocionální angažovanost nebo jejich výchovný styl. Pubescentní jedinec akceptuje pouze to, čeho si váží a co mu imponuje. Tendence k vyhraněnému hodnocení vedou k předpokladu, že vše musí být dokonalé, jiné možnosti nebere v potaz. A je tím ovlivněn i postoj k vlastním rodičům.⁶²

Za předpokladu, že se dospívajícím dostává pocitu svobodné prezentace vlastních názorů a pocitů, že jim rodiče naslouchají, konflikty nezasahují do sebevědomí a sebeúcty dítěte, dokonce mohou přispívat k jeho sebepotvrzení a sebeprosazení. Pokud jsou například třináctiletými adolescenty vnímáni oba rodiče (či alespoň matka) jako otevření, vstřícní a emočně zaangažovaní, sebedůvěra dospívajících se zvyšuje. A naopak, pokud je matka emočně chladnou osobou, která o své dítě nejeví zájem, sebedůvěra klesá.⁶³

V adolescenci dochází k odpoutání se z rodinných vazeb a výsledkem by měla být změna ve vzájemných vztazích, kdy rodiče akceptují osamostatnění svého dítěte a současně by to nijak nemělo poznamenat kladné vztahy mezi nimi. I přesto, že představují rodiče pro dospívající vzor jistého způsobu dospělého života, který je jednou z variant toho, co je čeká v budoucnosti, předkládané způsoby chování i hodnoty jim nevyhovují a snaží se experimentovat s jinými možnostmi.⁶⁴

4.2 Vrstevnické vztahy

Význam vrstevnické skupiny pro jedince roste s nástupem puberty, kdy dochází k poklesu rodičovského vlivu, ale zároveň ještě není schopen samostatné existence. Pro dospívajícího se stává novým identifikačním vzorem. Prostředkem, s jehož pomocí uspokojí svou potřebu odlišit se od generace svých rodičů a jiných skupin.⁶⁵ Skupinová identita dospívajícímu jedinci pomáhá v překonání pocitu nejistoty během procesu osamostatňování. Prostřednictvím příslušnosti k nějaké skupině se může snadno vymezit, a to představuje oporu pro jeho stávající identitu. Je daleko snadnější získat vyhovující

⁶² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 239 – 240.

⁶³ MACEK, Petr, ŠTEFÁNKOVÁ, Zuzana. *Vztahy s rodiči a jejich souvislosti s citovou vazbou*.

In: *Vztahy v dospívání*, s. 26 – 27.

⁶⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 281 – 282.

⁶⁵ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 218.

obraz sebe sama touto cestou spolu se zvyšujícím se pocitem sebedůvěry, sebevědomí a sebejistoty. Z vrstevníků se stávají neformální autority, které mají za určitých okolností větší vliv než dospělí.

Kromě jiného jsou pro pubescenta i zdrojem sociálního učení – navzájem se napodobují (ostatní často kopírují někoho, kdo je pro ně vzorem), navzájem si mezi sebou mohou porovnávat své zkušenosti. „*Pubescent si ve skupině může ověřovat zkušenosti se sebou samým, může porovnávat vlastní chování, postoje a pocity s chováním a pocity vrstevníků.*“⁶⁶ Sounáležitost s určitou vrstevnickou skupinou je vyjadřována přizpůsobením se jejím normám, hodnotám a ideálům, které se částečně liší od těch obecně platných. Rozsah i způsob konformity lze manifestovat různě, např. úpravou zevnějšku, upřednostňovaným životním stylem atd. Dalším pokusem o diferenciaci jak od dospělých, tak od dětí je například také způsob komunikace, který je často možné rozluštit pouze tehdy, pokud jste členem skupiny.

Snaha odlišit se a osamostatnit od světa dospělých se projevuje také vytvořením vlastních pravidel, přesto jsou však i nadále zdrojem hodnot i norem sociokulturní vlivy jedinci předávané skrze rodinu, protože skupina pubescentů není stále dostatečně zralá na to, aby byla jejich trvalejším zdrojem.⁶⁷

Jednou ze stanov vrstevnické skupiny je také vymezení jistých sociálních standardů. S jejich získáním se úměrně zvyšuje prestiž jedince ve skupině. Potřeba být ostatními uznáván a dosáhnout dostatečné prestiže je důležité v každém věku, ale v období dospívání daleko větší, protože snižuje pocit nejistoty, což pozitivně ovlivňuje rozvoj osobnosti. Ti, kterým se ve skupině dostává uznání a kteří jsou ostatními hodnoceni pozitivně, hodnotí obvykle sami sebe lépe než ti, kteří prožívají opak. „*Členové vrstevnické skupiny svým jednáním vytvářejí standardy chování, které mohou významně ovlivňovat adolescentovo rozhodování v běžných situacích. Nápodobou a modelováním situací si všichni ve skupině osvojují nové role. Dostávají-li zpětnou vazbu, mění podle toho své chování.*“⁶⁸ Na rozdíl od role, kterou může pubescent zastávat mezi dospělými, je schopen ve vrstevnické skupině získat nadřazenou roli s vysokou prestiží. Pozice, kterou jedinec mezi svými vrstevníky získá, je podmíněna jeho osobními kompetencemi

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 244.

⁶⁷ Tamtéž, s. 243 – 245.

⁶⁸ VAŠUTOVÁ, Maria. Vztahy adolescentů. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 87.

a vlastnostmi. Mezi žádoucí patří například oblíbenost, která souvisí s kamarádkým vystupováním, dále schopnost komunikace, otevřenost, smysl pro humor či empatie.⁶⁹

Nejen potřeba po uznání, ale také potřeba přátelství je v době dospívání velice intenzivní a objevuje se již na počátku puberty. Stejně jako vrstevnická skupina, napomáhají přátelé k osamostatnění se od rodiny. Pro přátelské vztahy jsou typické vzájemnost ve smyslu možnosti podělit se o své názory, pocity či životní zkušenosti. Vědomí, že někdo prožívá to stejné, pomáhá lépe se vyrovnat s nejistotou, která pramení z vlastních prožitků. Kromě vzájemnosti je charakteristická také intimita znamenající možnost svěřit se někomu a především svěřit se s důvěrou. „*Dobrý přítel poskytuje podporu, naslouchá, je loajální, neshazuje a nevysmívá se v případě neúspěchu. (...) Pubescenti ve své charakteristice přítele zdůrazňují vzájemné sdílení pocitů, porozumění a důvěru.*“⁷⁰ V preferencích pro výběr přítele hraje důležitou roli zejména to, aby se s dospívajícím jedincem v mnohém shodoval.

Potřeba přátelství je v adolescenci částečně nahrazena partnerským vztahem, i přesto jsou však v adolescenci vztahy s vrstevníky velice důležité, protože umožňují završit proces osamostatnění a také umožňují jedinci uspokojit některé základní psychické potřeby. Například styky s blízkými vrstevníky nebo společná účast na různých aktivitách a sdílení zážitků uspokojují potřebu stimulace. Všechna setkání mají jediný cíl, a tím jsou vzájemné kontakty, z nichž nejsou vyloučeny ani ty intimní.⁷¹

Ke konci tohoto období se přístup k vrstevnické skupině proměňuje, adolescent již není v pozici, kdy by se k ní stavěl s nekritickým obdivem a podřizoval se jí. Dochází u něj k navazování výrazně pevnějších přátelských pout i mimo kolektiv, která ovlivňují jeho dosavadní přesvědčení o tom, že vše, co doposud sdílel se svou vrstevnickou skupinou, skutečně odpovídá i jeho vlastním postojům a názorům. Čím je vyspělejší a sám sebou jistější, tím méně je na ní závislý a daleko více se spoléhá na svůj vlastní názor.⁷²

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 247.

⁷⁰ Tamtéž, s. 249.

⁷¹ VAŠUTOVÁ, Maria. Vztahy adolescentů. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 86 – 87.

⁷² Tamtéž, s. 86 – 87.

4.2.1 Přátelství dívek

Dospívající dívky navazují přátelství, která jsou charakteristická větší otevřeností i svou blízkostí. Dovedou si lépe naslouchat a projevovat vzájemnou podporu, sdílejí svá osobní tajemství, prožitky a pocity. Tato dívčí přátelství vznikají někdy okolo 12 až 14 let a oproti předchozím vztahům jsou stabilnější, mnohdy se mohou stát i přátelstvími celoživotními. Výběr kamarádky/přítelkyně je v tomto věku ovlivňován řadou potřeb – potřebou stejnosti, podobných zkušeností, zájmů či vlastností. Důležitými aspekty jsou také vzhled, styl oblékání, rodinná finanční situace, profese rodičů, etnická příslušnost nebo dokonce kvantum zkušeností s opačným pohlavím.

Blízkost si dívky velmi často projevují různými více či méně intimními gesty – vzájemnými doteky, polibky na tvář či ústa, objetími. Tyto projevy volí jako vhodnou cestu k vyjádření porozumění. Ač se však jedná o vyjádření důvěrná, ve většině případů nemají žádný erotický podtext.⁷³

⁷³ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskali*, s. 219.

5 Utváření hodnot a norem v dospívání

Schopnost zvažovat ne pouze jednu, ale i více různých možností podněcuje k tomu, že dospívající dočasně zpochybňují vše, co bylo doposud pokládáno za platné. Pubescenti nejen o obsahu a významu jednotlivých norem přemýšlejí, ale také zpochybňují, zvažují jejich důsledky a snaží se nalézt prospěšnější, pokud možno ideální řešení. Při svých analýzách jistých pravidel chování se opírají o ty hodnoty, s nimiž se identifikují. Důvodem k pochybám o významu obecně uznávaných norem a hodnot je jejich prosazování rodiči, od kterých se dospívající snaží osamostatnit. Součástí emancipace od rodiny je taktéž vymezení se vůči jejímu doposud sdílenému hodnotovému systému. V případě, že je pubescent o platnosti nějakého pravidla přesvědčen, radikálně na něm lpí a vyžaduje jeho respektování. Tento protipostoj je však vyjadřován spíše slovy než skutečnými činy. Do jeho dodržování se s takovou vehemencí nepouští. Ve skutečnosti přistupují pubescenti k pravidlům a normám věcně – přijímají je a dodržují do té míry, aby se vyhnuli problémům.⁷⁴ V tuto dobu jsou před normami a hodnotami rodiny upřednostňovány normy určené vrstevníky. Pubescent pravidla vrstevnické skupiny nejen přijímá, ale taktéž se podle nich i chová. Jedná se o etapu, kdy jsou dospívající daleko více závislí na svých vrstevnících než na své rodině.

Protože je adolescence přechodnou fází do dospělosti, začínají být adolescenti čím dál tím více bráni jako dospělí jedinci a jejich okolí samozřejmě očekává, že tomu přizpůsobí i své chování – v novém sociálním prostředí se budou chovat podle určitých pravidel. Na rozdíl od předešlého období jsou adolescenti odhodláni v duchu typického radikalismu vyžadovat dodržování pravidel, která považují za správná, mají podle nich smysl, a již se nespokojí s jejich pouhým hlásáním. Hodnoty i normy si vybírají, uvažují nad nimi, a nejsou závislí pouze na tom, co jim rodina či společnost nabízí. Vlastní volba hodnot a norem je jedním z výsledků procesu hledání a utváření identity. Pro adolescenta nabývá na významu to, co si sám svobodně zvolil, rozhodl se být tomu věrný, a tomuto postoji přikládá větší váhu než okolnímu tlaku na dodržování určitých norem.

V období adolescence není navzdory přesvědčení problémem s malým množstvím hodnot, ale naopak s přemírou a zejména s neujasněním jejich priorit.⁷⁵

⁷⁴ VAŠUTOVÁ, Maria. Morální vývoj, hodnoty. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 60.

⁷⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 274 – 275.

6 Modly/vzory/idoly

Proces sociálního učení je jedním z rozhodujících mechanismů začlenění člověka do společnosti. V průběhu tohoto procesu dochází k osvojení si sociální role, postojů, hodnot ideálů aj. Přestože je sociální učení procesem komplexním, lze jej rozdělit na několik forem – **sociální posilování, imitaci a identifikaci**. A právě do učení pomocí nápodoby, zejména pak do učení identifikací, se promítá volba vzorů a ideálů. V průběhu nápodoby je přejímáno chování jiného člověka, velice často však k němu dochází zcela nevědomě. Stejně tak i učení pomocí identifikace se zakládá na přejímání chování druhých osob, nicméně s odlišnými motivy. V rámci identifikace je model pojmán jako jeden celek, kdežto při učení nápodobou je přijímáno pouze určité chování. „*Identifikace je založena na ztotožnění, přejímání chování je vyvoláno emocionálním vztahem nebo obdivem k určité osobě, kterou jedinec napodobuje s cílem být jako ona.*“⁷⁶ V období raného dětství se jedinec identifikuje především se svými rodiči nebo jinými blízkými osobami, ke kterým ho váže citový vztah, v období dospívání své vzory vyhledává spíše mimo své nejbližší sociální prostředí a inklinuje mnohdy k osobě, která z jeho strany podléhá přílišné idealizaci.⁷⁷

Od těch sociálně vzdálených se postupně dostává k sociálně blízkým. Pro pubescenty představují vzor například zpěváci, sportovci, modelky, dnes dokonce i známé youtuberky, které jsou předmětem této práce, aj. S přibývajícím věkem si volí realističtější a i trvalejší ideály. Tyto modely mají na dospívající značně formativní vliv. Jsou pro ně motivací nejen k dosažení úspěchu v oblasti vzdělání, zaměstnání, zálibách nebo osobním životě, ale silně ovlivňují také jedincovi názory, životní postoje a způsoby chování. Z tohoto důvodu je velice důležité, jaké hodnoty takový vzor prezentuje, zda pozitivní (přátelství, láska, vzdělání), nebo negativní (násilí, nenávisť).⁷⁸ Smysl napodobování spočívá pro děti a dospívající v hledání sebe sama, které je pro toto období charakteristické. Dětem vychovávaným v současném globalizovaném světě jsou variace vzorů a idolů poskytovány prostřednictvím médií bez ohledu na to, z jakého konkrétního

⁷⁶ BOCAN, Miroslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Adam SPÁLENSKÝ. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let [online]. Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 125 [cit. 2016-06-11]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/zz-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15let.pdf>

⁷⁷ Tamtéž, s. 125.

⁷⁸ VAŠUTOVÁ, Maria. Morální vývoj, hodnoty. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 64.

prostředí pochází – sportovního, kulturního, politického, uměleckého či virtuálního. Zástupci virtuálního světa jsou například právě video blogeři.

Národní institut dětí a mládeže dokončil v roce 2011 rozsáhlý výzkum nazvaný *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*, jehož sběr dat probíhal od března do února roku 2010. V závěrečné zprávě výzkumu je uvedeno, že na otázku „*Máš někoho, komu by ses chtěl/a podobat? Pokud ano, komu?*“⁷⁹ odpovědělo 51 % dotázaných, že nějaký svůj idol mají, 35 % jich uvedlo, že nikoho takového nemají a zbývajících 14 % nevědělo, a tak otázku nezodpověděli. Z 51 % respondentů považuje 15 % za vzor někoho ze své rodiny, v různém procentovém zastoupení matku, otce či jinou blízkou osobu. Zbýající procenta byla rozdělena mezi známé osobnosti z různých oblastí působnosti – sportovci, zpěváci aj. Se stoupajícím věkem dětí přibývalo odpovědí, že žádný svůj vzor nemají. Věková skupina v rozmezí 6 – 9 let má svůj vzor v 56 %, děti starší už pouze ve 44 %. Důvodem tohoto poklesu může být fakt, že s rostoucím věkem roste u jedince autonomie spolu se samostatností, zatímco klesá potřeba k někomu vzhlízet. Jiným zdůvodněním může být také neschopnost nalézt osobu, se kterou by se chtěl identifikovat. Zvyšující se věk byl taktéž východiskem pro hodnotovou diferenciaci uvnitř skupiny respondentů majících svůj vzor v rodině – u dětí ve věku 6 – 9 ve 41 % případů, u dospívajících ve věku 13 – 15 ve 23 % případů.⁸⁰

V závislosti na pohlaví mají děti obecně blíže ke vzorům stejného pohlaví. U chlapců je tato hodnota dokonce v 90 % případů, u dívek o pouhých 4 % méně.⁸¹

Při volbě vzoru hraje roli u dětí a dospívajících řada faktorů. Pokud někteří považují za svůj idol některou známou osobnost (bez ohledu na její zaměření), 74 % respondentů uvedlo jako důvod volby to, čeho dosáhli a co umějí. Dále je pro ně důležité, jak se taková osoba chová k druhým ve svém okolí a jakým způsobem se prezentuje, tedy jak vystupuje na veřejnosti, jak se chová. Ve 40 % případů byl volbou pouze vzhled daného člověka a například ve 13 % hrálo roli bohatství. Čím byli respondenti starší, tím více oceňovali na svém idolu/vzoru to, čeho dosáhl než jen pouhou slávu.⁸²

V případě, že některý z dotázaných uvedl, že svůj vzor spatřuje ve svém kamarádovi, bylo to zejména pro jeho vzhled (53 %), dalším důvodem byl jeho způsob

⁷⁹ BOCAN, Miroslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Adam SPÁLENSKÝ. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let* [online]. Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 126. [cit. 2016-06-11]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/zz-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15let.pdf>

⁸⁰ Tamtéž, s. 125 – 127.

⁸¹ Tamtéž, s. 128.

⁸² Tamtéž, s. 130.

chování/vystupování a názory (45 %) a pro nejméně z nich (38 %) bylo pohnutkou, čeho jejich přítel dosáhl.⁸³

⁸³ BOCAN, Miroslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Adam SPÁLENSKÝ. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let [online]. Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 131. [cit. 2016-06-11]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/zz-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15let.pdf>

7 Masmédia

Pojmenování masmédií je odvozeno od jejich primární funkce, tedy především oslovit velký počet lidí. To platí pro všechna média bez ohledu na jejich individuální rozdíly. Z technického hlediska lze hromadné sdělovací prostředky rozčlenit do tří hlavních skupin. První skupinou jsou média tištěná – tisk, časopisy, knihy či letáky. Druhou tvoří média s vysílaným signálem – rozhlas a televize. A poslední skupinou jsou tzv. média nová, vhodněji označovaná jako digitální či síťová, která jsou pro tuto práci výchozí. Do tohoto souboru patří internet, sociální sítě, osobní počítač, tablety, mobilní telefony aj.⁸⁴ Společně mají všechna masmédia zejména to, že zasahují do každodenního života svých uživatelů a spoluformují jejich jednání.

Ve společnosti plní všechna média obecně důležité funkce. Jednou z nich je **funkce informativní**. Média nejen informují, ale současně přinášejí rozbor těchto zpráv a také návrhy toho, jaké postoje je k nim možné zaujmout. Žádné médium, které se zabývá podáváním informací jakéhokoli druhu, nebývá pouze nečinným zprostředkovatelem. I přesto, že existují snahy o to, aby zpravodajství budilo dojem pouhé zprostředkované výpovědi, ve skutečnosti je výsledkem výběru, výrazových možností média a práce jednotlivých autorů. Média se snaží o to, aby si udržela pozornost svých uživatelů, z toho důvodu je jedním z hlavních měřítek úspěšnosti v této oblasti především být napřed před ostatními – to je stavěno i před kvalitou obsahu sdělení. Využívání internetu dopomáhá k tomu, že se zpráva šíří téměř okamžitě. Na druhou stranu se stala rychlost a interaktivita pro samotná média problémem. Jsou pod veřejnou kontrolou, téměř okamžitě konfrontovány s postoji a názory příjemců. Další je **funkce vzdělávací**. Jedná se spíše o neformální celoživotní vzdělávání, které probíhá různými způsoby – zájmově zaměřenými časopisy, webovými stránkami, dokumentárními filmy, vzdělávacími pořady aj. Vzdělávání probíhá i prostřednictvím zpravodajství nebo uměleckou tvorbou, například televizním zpracováním určitého literárního díla. Protože jsou média jedním z prostředků, jak lidé tráví svůj volný čas, plní též **funkci zábavní**. Velká část mediální produkce vzniká dokonce právě za tímto účelem. Poslední a velice důležitou funkcí médií je **funkce přesvědčovací**. Mají moc potvrdit, posílit nebo poupravit názory a postoje lidí,

⁸⁴ VAŠUTOVÁ, Maria, MORAVEC, Václav. Emocionalita a socializace. In: *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*, s. 46 – 47.

a ve výjimečných případech je dokonce vyprovokovat k jistému jednání. Děje se tak ve skrze reklamní a propagační sdělení.⁸⁵

7.1 Nová média

Antonín Pavlíček píše ve své knize *Nová média a sociální síť*, že termín nová média byl poprvé použit v šedesátých letech Marschallem McLuhanem a znamenal nejasné souborné označení elektronických médií a jejich obsahů. Ani v současné době zatím neexistuje jasná a správná definice digitálních médií, jsou k dispozici pouze jisté rysy a principy považované odbornou veřejností za nejzásadnější. V tomto ohledu se tímto druhem médií rozumí taková, která jsou založena na elektronické/digitální platformě, jsou interaktivní, což znamená, že reagují na podněty uživatelů, a nakonec podporují komunikaci nebo přinejmenším přímou zpětnou vazbu. I tradiční média, která dříve tyto podmínky nesplňovala, např. tisk, televize, rozhlas, dnes procházejí technologickými proměnami a nabývají tak forem a charakteristik nových médií. Proměny mohou být tzv. totální – vznik a zavedení digitálních TV nebo online verze tištěných periodik – ale nemusí jít nutně o změnu úplnou, může se jednat pouze o změny dílčí.⁸⁶

Pavlíček ve své knize uvádí řadu charakteristických vlastností nových médií, které parafrázuje od jiného autora. Mezi takové patří například **multimedialita**, což znamená možnost užití různých médií ke zprostředkování informací prostřednictvím počítače a jejich kombinovanou komunikaci po více kanálech. Jedná se o integraci textu, obrazu, zvuku, videa, animací a podkladové a ovládací grafiky. Další vlastností je **kolaborativnost**, tedy schopnost spolupráce ve virtuálních týmech/komunitách. Předností tohoto rysu je zejména odstranění lokálního omezení a možnost porovnání či výběru, který vede ke konkurenci zdrojů. Velice oblíbenou se stala **virtualita**, která uživatelům umožňuje vytvářet si vlastní abstraktní prostor, či ho sdílet. Tento prostor je jakýmsi mikrosvětlem, se kterým lze manipulovat, vstupovat do něj a jeho prostřednictvím komunikovat v reálném čase. Pro některé se virtuální svět stává místem, kde mohou projevit své fantazie, odkrývat osobní tabu nebo traumata, které jsou pro reálný svět zakázané. Dalším, a jedním z nejdůležitějších atributů nových médií, je

⁸⁵ JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*, s. 23 – 24.

⁸⁶ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální síť*, s. 10 – 11.

komunikativnost. Komunikace se díky elektronickým médiím stala jednodušší, rychlejší, levnější a přístupnější.⁸⁷

K prosazení a rozšíření digitálních médií a digitální technologie velkou měrou přispěl vznik osobního počítače na konci 70. let 20. století, ale především průnik těchto technologií do různých oblastí obchodu, dopravy, výroby či kulturního průmyslu. Od nástupu internetu a vývoje dalších digitálních technologií v 90. letech se hovoří o tzv. digitální revoluci. Od té doby se digitální média stala součástí každodenního životního stylu. V souvislosti s touto revolucí existují i názory hovořící o tom, že digitální média pojmu a přepracují starší média, tudíž se hranice mezi nimi bude stírat.⁸⁸

Úměrně s tím, jak rostly v tuzemských domácnostech počty osobních počítačů, navyšovaly se i počty připojení k internetu. Ten je v současnosti nejvýznamnější základnou nových médií. Ve veřejné databázi Českého statistického úřadu je za rok 2015 evidováno 94 % domácností s dítětem, které jsou vybaveny osobním počítačem⁸⁹, a ta samá hodnota byla zjištěna také u připojení k internetu.⁹⁰ Zjištěné hodnoty svědčí o naprosté bezbariérovosti v oblasti dostupnosti médií.

7.1.1 Internet u dospívajících

V posledních desetiletích dochází k častějšímu prolínání světa dětí a dospívajících se světem mediálním. Rychlý vývoj novinek v oblasti mediální komunikace přispívá k tomu, že dospívající věnují příliš mnoho svého volného času příjmu mediálních obsahů. Již citovaný výzkum *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*, z něhož byly čerpány informace v předešlé kapitole *Modly/vzory/idoly*, uveřejnil ve své závěrečné zprávě kromě už citovaných výsledků také ty, které jsou zaměřené na oblast trávení volného času mládeže v mediálním prostředí. Jednalo se především o hromadné sdělovací prostředky – internet, televize a časopisy v zastoupení tisku. Důvod k výběru právě těchto činitelů je zřejmý – jejich význam spočívá v přenosu informací, interpretaci informací

⁸⁷ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*, s. 16 – 17.

⁸⁸ Tamtéž, s. 10 – 14.

⁸⁹ Vybavenost domácností informačními a komunikačními technologiemi. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&evo=&str=&pvoch=&udIdent=&zo=N&vyhltext=&pvo=ICT03&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&pvoch=&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&katalog=31031&verze=-1&z=T

⁹⁰ Vybavenost domácností informačními a komunikačními technologiemi. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&zo=N&pvo=ICT03&nahled=N&sp=N&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&katalog=31031&verze=-1&z=T&f=TABULKA&str=v149

a v neposlední řadě také v poskytování zábavy. V rámci práce zaměřené na dospívající mládež a z hlediska sledovaného tématu je zapotřebí uvést také jejich **funkci socializační** nebo skutečnost, že se v mnoha případech stávají prostředky manipulace a prosazování jistých myšlenek a sdělení. „*Média ovšem na děti nepůsobí osamoceně, ale vždy v kontextu dalších socializačních činitelů, jako je rodina, škola, vrstevnická skupina, ve které se dítě pohybuje, ale i celkového systému hodnot dané společnosti. Ve svých příjemcích masmédiá ovlivňují samotnou konstrukci sociální reality i jejich osobní představy. Teoreticky tak mohou v některých lidech a zejména v dětech vzbuzovat zdání další nové reality, která se mísí s jejich vlastní fakticky žitou realitou.*“⁹¹

Z uvedených tří oblastí, na které byl tento výzkum orientovaný, jsou pro tuto práci nejpodstatnější zejména výsledky týkající se internetu, který je v současnosti velice významným a vlivným médiem. I tento druh veřejně sdělovacího prostředku je zdrojem zábavy, studijních informací, dále komunikačním nástrojem a v neposlední řadě prostředím pro vytváření sociálních kontaktů. Prostřednictvím internetu je na jedné straně rozšiřována míra svobody slova, na druhé straně ovšem chybí možnost usměrnění šíření informací různého charakteru, zvláště těch nežádoucích a klamných, které mohou vést k negativním důsledkům v životech jedinců a obzvláště dětí.⁹²

Doba strávená na internetu byla zjišťována u dětí ve věku 10 – 15 let. Z výsledků vyplývá, že čím jsou děti starší, tím více času tráví brouzdáním po internetu. Tato skutečnost je dána tím, že se úměrně s věkem zlepšuje jak počítačová gramotnost, tak i uživatelská schopnost dotazovaných. Z respondentů ve věku 10 – 12 let, kteří uvedli, že se k internetu připojují alespoň někdy, jich na něm tráví do 30 minut denně 33 %, hodnota u starších dětí ve věku 13 – 15 let klesá. Ti jsou připojeni do půl hodiny v pouhých 19 %. Čím ovšem počet strávených minut roste – na 90 minut a více – tím roste i procentuální hodnota u druhé věkové skupiny z 19 % se stává 39 %. Naopak ti mladší tolik času na internetu netráví, proto hodnota klesá na 27 %.⁹³

⁹¹ BOCAN, Miroslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Adam SPÁLENSKÝ. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let [online]. Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 92 [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/zz-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15let.pdf>

⁹² Tamtéž, s. 95.

⁹³ Tamtéž, s. 96.

8 Dospívání pod vlivem internetu

Současná mladá generace se narodila do světa digitálních technologií a dá říci, že již ani nemají ponětí o tom, jak svět bez mobilních telefonů či jiných elektronických přístrojů a internetu vypadal. Děti jsou od nejútlejšího věku obklopeni televizemi, počítači, notebooky, MP3 přehrávači, různými herními konzolami a v nedávné době k tomuto seznamu přibýly také tablety či chytré mobilní telefony (angl. smartphones – tyto typy mají operační systémy s podporou různých aplikací a funkcí). Některá tato zařízení zanikají nebo mění svou podobu – stávají se menšími, jiná naopak většími.

Některými, často dokonce všemi těmito zařízeními, jsou dnešní děti nejen obklopeny, ale sami je využívají, a to nejen pro přístup k internetu, ale také na hraní, pro zábavu a nejčastěji ke komunikaci mezi sebou. Děti, jež jsou schopny si osvojit technické novinky již v raném věku, využívají různých prostředků k tomu, aby mohly být tzv. online, v nepřetržitém digitálním kontaktu se svými kamarády a okolím. Připojují se k internetu a využívají sociální sítě a aplikace kdekoli, kde je to možné, tj. doma, ve škole, v hromadné dopravě, na ulici.⁹⁴ Statistiky Českého statistického úřadu za 2. čtvrtletí roku 2015 ukazují, že mladiství ve věku 16 – 24 let vlastní mobilní telefon v 99 %, připojení k internetu jsou v 97 % a v 77 % mají přístup k internetu v mobilu.⁹⁵

Nová média dětem neumožňují pouze komunikaci s jejich vrstevníky, ale umožňují jim také propojení s různými sociálními skupinami a kontexty, například zájmovými nebo volnočasovými skupinami. „*Online prostředí jsou kulturní prostory, kde vznikají normy, které jejich uživatelé sdílejí, a kde se tyto normy redefinují a předávají dalším uživatelům. Je proto třeba opustit obrázek dítěte jako pasivního uživatele internetu, ale je třeba jej chápat jako spoluvůrce internetových obsahů, spoluvůrce těchto kontextů ve spojení s ostatními uživateli, tedy jako někoho, kdo ovlivňuje a zároveň je ovlivňován samotnou online kulturou, kterou pomáhá utvářet.*“⁹⁶ Někdy může docházet k tomu, že si jedinci přenášejí každodenní problémy z fyzického světa do toho virtuálního, který jim poté slouží jako prostor k vypořádání se s nimi. Toto jednání je typické zejména

⁹⁴ ŠMAHEL, David. Děti na internetu. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 19 – 20.

⁹⁵ Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci - 2015. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568879/062004-1514.pdf/f1e55438-cd78-4d0b-b3b0-e8537b5fb809?version=1.0>

⁹⁶ ŠMAHEL, David. Děti na internetu. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 30.

pro adolescenty, kteří procházejí mnohými velice zásadními změnami, od těch biologických až po sociální.⁹⁷

Pro období dospívání jsou typické čtyři základní oblasti potřeb. První z nich je potřeba objevování své vlastní identity, a s tím spojené experimentování. Virtuální prostor je schopen jedinci odpovědět na otázky týkající se toho, kdo je, čím by chtěl být nebo jaké vztahy bude chtít navazovat v budoucnosti. Internet představuje obrovský prostor, kde lze na všechny tyto otázky hledat odpovědi a zároveň uživateli poskytuje potřebný pocit anonymity, i když si neuvědomuje, že je virtuální anonymita pouze zdánlivá. Druhou z potřeb je potřeba intimity a spolu náležitosti. Zvláště pro dospívající je důležité se s někým identifikovat a někam patřit. V prostředí internetu není tak těžké nalézt skupinu, či dokonce skupin několik, které by vyhovovali dospívajícího měnícím se náladám, emocím, názorům aj., tedy rysům pro okolí velice zátěžovým. Třetí a zároveň velice zásadní potřebou je emancipace od rodiny Postupná separace, provázená ztrátou jistoty a bezpečí, vede ke strachu a pocitu úzkosti. Prostřednictvím internetu je jim umožněno navazovat nové vztahy a vyhledávat kontakty beze strachu a úzkosti běžně prožívané v realitě. Čtvrtou a poslední potřebou je možnost ventilace frustrace, a to zprostředkovaně různými druhy her, umělých světů, aplikací atd.⁹⁸

V souvislosti se spojením internetu a dětí či mladistvých jsou slyšet především hlasy hovořící o negativních vlivech jeho užívání. Jiná část veřejnosti naopak zastává názor, že čím více času budou jedinci na internetu trávit, tím více budou aktivní a mnohem více využijí příležitostí, které jim toto médium nabízí – pracují nejen na své kreativitě, ale také se učí novým schopnostem. Příležitostí, které internet nabízí, je mnoho – učení se cizím jazykům, psané komunikaci, sebeprezentaci atd. Jedinci jsou podněcováni ke kreativitě a dokáží toho využít.⁹⁹

Na základě těchto možností byl sestaven tzv. žebříček příležitostí, který podle jednotlivých stupňů udává míru využití příležitostí, jež internet dospívajícím nabízí. Na nejspodnějším stupni slouží internet jako pomocník pro práci do školy nebo hraní her. Další příčkou je sledování online videí, např. prostřednictvím YouTube. Tím se internet stává nejen pomocníkem, ale také nositelem zábavy. V rámci třetího stupně je internet

⁹⁷ ŠMAHEL, David. Děti na internetu. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 31.

⁹⁸ KRČMÁŘOVÁ, Barbora. Vliv internetu na formování a vývoj osobnosti. In: *Děti a online rizika: sborník studií*, s. 79.

⁹⁹ ŠMAHEL, David. Děti na internetu. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 34.

využíván ke komunikaci s kamarády, spolužáky ze školy a jinými. Tato komunikace probíhá v rámci různých sociálních sítí, především masově rozšířeného Facebooku. Na tomto stupni také využívají různá online zpravodajství. Další stupeň představuje možnosti stahování videí, filmů a hudby či hraní online her. K nejvyšší příčce je zapotřebí nejvíce kreativity a také znalostí z oblasti internetu. Patří sem blogování, natáčení video blogů (vlogování), chatování.¹⁰⁰

Především pro adolescenty představuje virtuální prostor i místo pro vlastní tvorbu a seberealizaci, například ve formě vlastního blogu, stránek či youtube kanálu s videoblogy. Touto cestou takoví jedinci rozvíjejí svou kreativitu a současně je jim poskytována okamžitá zpětná vazba na jejich práci. Zvláště pak tvorba vlastního blogu a natáčení videoblogů reprezentuje uspokojení potřeby potvrzení vlastních kompetencí a hledání sebeprezentace, které jsou součástí adolescentního vývoje a utváření identity. Jak pro blogery, tak pro youtubery je zásadní obzvláště možnost komunikovat se svými čtenáři či sledovateli, a tím navazovat nové vztahy. Takový blog/youtube kanál může být pro jeho autora prostředkem k tomu, jak získat společenské uznání, potvrzením vlastních schopností.¹⁰¹

Pro nespočet dospívajících je digitální svět natolik reálný, že se s tím virtuálním může prolínat a internet se tak stává místem, kde se dospívající učí poznat sebe sama, včetně ujasnění si svých hodnot, norem či životního stylu. Z tohoto důvodu nebývá pojmenování reálný svět opozitem virtuálního, ale využívá se označení fyzický/digitální svět či obrat offline/online.¹⁰²

I přes nespočet výhod, která internet svým dospívajícím uživatelům nabízí, nadále existuje možnost, při níž trávení více času v tomto prostředí povede k větší pravděpodobnosti, že budou vystaveni nějakému ohrožení a riziku.

¹⁰⁰ ŠMAHEL, David. Děti na internetu. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 33 – 34.

¹⁰¹ KRČMÁŘOVÁ, Barbora. Vliv internetu na formování a vývoj osobnosti. In: *Děti a online rizika: sborník studií*, s. 80 – 83.

¹⁰² ŠMAHEL, David. Děti na internetu. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 31 a 35.

8.1 Online komunity

Skupiny lidí, které tvoří jedinečná společenství a setkávají se na určitých internetových platformách, se také nazývají tzv. online komunity. Jedná se o sociální prostor, kde si lidé vyměňují informace, své názory a postoje, materiály, sdílí společné zájmy nebo názory. Prostřednictvím nich se lidé mohou spojit napříč nejen republikou, ale i celým světem. Internetovými platformami, s nimiž je jejich existence spojena, jsou např. sociální sítě, diskuzní fóra, blogy aj. I youtube kanály s videoblogy jsou jakýmsi online komunitami, protože zde mohou být uskutečňovány výše jmenované možnosti.

Ne všechny skupiny existující online lze však považovat a nazývat online komunitou. Online komunity by jako sociální uskupení měly splňovat převážnou část těchto podmínek. První z nich je, že by spolu lidé v tomto společenství měli v určité míře rozvíjet a udržovat vztahy na konkrétním místě internetu, dále mají tito lidé mezi sebou přímo či nepřímo vyjádřeny určité normy, hodnoty i role, spojuje je společný cíl či zájem a v neposlední řadě také to, že se tito lidé cítí být členy takové komunity, jež má pro ně specifický význam.¹⁰³ „*Toto prostředí může mít pozitivní dopady, může ovšem také působit negativně, především v adolescenci, v níž dochází k významným změnám na rovině sociálního vývoje, který je spojen s otázkou možných rizik online komunit. (...) Sociální okolí se ve zvýšené míře podílí na dalším psychosociálním vývoji adolescenta a právě online komunity se mohou stát jednou z významných referenčních skupin v životě dospívajících.*“¹⁰⁴

Povahově jsou online komunity velice podobné tradičním komunitám. Nicméně samotné online komunity jsou ovlivněny procesy, které se dějí v nich samotných, což má samozřejmě vliv na jejich členy. Záleží na konkrétní jednotce – mohou se odlišovat v možnostech komunikace, v tom, co všechno lze v daném prostředí vykonávat, zda například pouze psát, nebo ještě navíc publikovat videa, fotografie aj.¹⁰⁵

Přítomnost online komunit v životech uživatelů svědčí o tom, že pro ně mají určitý význam – materiální spolu s informačním a sociálním. Tato virtuální společenství slouží svým uživatelům jako zdroj, v němž vyhledávají či pouze bezděčně narážejí na různé informace a materiály. Zároveň jsou i jejich spolutvůrci, editují je, komentují a posílají

¹⁰³ MACHÁČKOVÁ, Hana. Online komunity: v čem představují rizika pro dospívající?. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 144.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 147

¹⁰⁵ MACHÁČKOVÁ, Hana. Online komunity: v čem představují rizika pro dospívající?. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 146.

dále. Sociální význam samozřejmě spočívá v komunikaci s druhými lidmi – udržování nebo navazování nových vztahů.

Vlivem svého blízkého okolí (např. rodiny) mají jedinci v období adolescence v určité míře své postoje a názory utvořené. Zároveň však dochází k tomu, že je začínají srovnávat a přehodnocovat v závislosti na nových sociálních skupinách, zejména vrstevnických, se kterými tráví nejen více času, ale roste pro ně i jejich význam. A takovými skupinami mohou být i online komunity. Jejich vliv je především informační a normativní sociální. První z nich je schopnost ovlivnit své uživatele, protože si je oni sami vybírají jako vhodné zdroje informací z vybrané oblasti. Druhý z vlivů vyjadřuje lidskou tendenci nechat se ovlivnit normami komunity, většinou z důvodu toho, protože jsou lidé rádi, když se mohou někomu zalíbit nebo když jsou uznáváni. Rizika z toho plynoucí jsou jasná, kromě toho, že jsou zde vytvářeny a zvláště uchovávány různé informace a materiály, mohou nepříznivě ovlivnit psychosociální vývoj jedinců včetně vzájemného podporování se v názoru a chování.¹⁰⁶

8.1.1 Sociální sítě

Za téměř nevýznamnější komunikační prostředek současné doby jsou považovány sociální sítě. Sociální síť je ze sociologického hlediska propojenou skupinou lidí, kteří se navzájem ovlivňují a mohou i nemusí mezi nimi být nějaké příbuzenské vazby. Toto uskupení vzniká na základě určitých společných zájmů, rodinných vazeb anebo z úplně jiných důvodů (kulturních, politických, ekonomických).¹⁰⁷

Online sociální sítě je možné mnohdy nalézt pod zkratkou SNS, což je zkratka anglických slov Social Networ Sites. Pod tímto zkráceným pojmenováním se ukrývají internetové aplikace, které mají tři styčné body: prvním z nich je možnost založit si v rámci daného systému veřejný profil, druhou možností je vytvoření seznamu vlastních kontaktů, s nimiž bude jedinec navzájem sdílet své obsahy, a jako poslední umožňuje procházet si tento vytvořený seznam včetně seznamů dalších uživatelů v dané struktuře. Online sociální sítě jsou ve velmi těsném spojení s tzv. offline životem, což je pojmenování pro skutečný, fyzický svět.

¹⁰⁶ MACHÁČKOVÁ, Hana. Online komunity: v čem představují rizika pro dospívající?. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 154 – 155.

¹⁰⁷ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*, s. 125.

Na sociálních sítích lidé vystupují pod svým vlastním jménem, uveřejňují své vlastní soukromé fotky a také zde navazují spojení se svými přáteli, s rodinou či známými. Zvláště dospívající je využívají k zachování existujících přátelství a někdy rovněž ke komunikaci s lidmi, s nimiž se offline vídají zřídka.¹⁰⁸

SNS jsou zejména u dětí a dospívajících velice oblíbené a populární a jsou součástí života prakticky každého uživatele internetu v tomto věku. „*V oblasti komunikace a interakce mohou přinášet výrazné výhody a jsou významným zdrojem sociálního kapitálu – neboli veškerých výhod, které plynou z existujících vztahů (může jít i o materiální či emoční podporu, o šíři dostupných informací apod.)*.“¹⁰⁹ Dnes se značná část společenského života jedince odehrává právě prostřednictvím SNS – dospívající tu získávají nástroje ke své sebe prezentaci a ke komunikaci s lidmi blízkými či známými.

Nejpoužívanějšími sociálními sítěmi současnosti jsou zahraniční **Facebook**, **Twitter**, **Instagram**. I Česká republika měla své vlastní sociální sítě, některé však během let postupně upadly v zapomnění. Patří mezi ně například portály Lidé.cz, Libimseti.cz nebo Spolužáci.cz.¹¹⁰

Pro tuto práci je zásadní internetový server **YouTube**. Je propojený nejen s výše uvedenými sociálními sítěmi, ale i jinými internetovými stránkami a sám je sociální sítí. I zde můžete videa, která se vám líbí ohodnotit označením „like“, tzn. „líbí se mi“ to, v opačném případě „dislike“, tedy „nelíbí“. Youtuberky právě do tohoto prostředí nahrávají své videoblogy a ty umísťují na svůj youtube kanál. YouTube je „internetový video-hosting server, založený teprve v roce 2005.“¹¹¹ Jeho stránky umožňují zhlédnout, vyhledávat, nahrávat, sdílet, hodnotit nebo komentovat videa cizí i vlastní. Funguje v podstatě na stejném principu jako předchozí sociální sítě, jen zde nenalezneme uživatelské profily, ale kanály, dále také videoklipy, filmové trailery, vzdělávací videa, video-blogy atd. Protože se jedná o mezinárodní server, je využíván velkým množstvím jedinců, kteří se jeho prostřednictvím prezentují a i z tohoto prostředí vzešly známé osoby, které překročili hranice internetové oblasti. Tak vznikl fenomén internetové hvězdy, což je uživatel s milionovými zhlédnutími videí.¹¹²

¹⁰⁸ MACHÁČKOVÁ, Hana. Soukromí a sebe-odkrývání na online sociálních sítích. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 58 – 59.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 59.

¹¹⁰ JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*, s. 11 – 12.

¹¹¹ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*, s. 155.

¹¹² Tamtéž, s. 155 – 159.

8.1.2 Blogy/youtube kanály/video blogy

Pojmenování blog vzniklo složením a později zkrácením dvou anglických slov web a log. Weblogy znamenají v překladu webové záznamy. Jedná se o webové aplikace obsahující psané příspěvky, články, denní záznamy, k nimž je umožněno přidávat komentáře, v nichž lidé na tyto příspěvky reagují, komentují je, může pod nimi dokonce vzniknout diskuze mezi komentujícími i autorem. Tímto způsobem se u jednotlivých příspěvků rozvíjejí určité čtenářské komunity. Autorovi příspěvků se říká bloger, ale nemusí se vždy jednat pouze o jednoho člověka, který na blog tzv. přispívá, může to být i menší skupina nebo celá komunita. Různých druhů blogů je mnoho – zpravodajské, politické, volnočasové/lifestylové či tzv. osobní deníčky.¹¹³ Autorkami posledního druhu jsou zejména dívky, ale i matky, nebo dokonce otcové na mateřské dovolené.

Pokud jsou autory nějakého blogu dospívající, je pravděpodobné, že jeho prostřednictvím budou prezentovat své zájmy, to, co je jim blízké, sdílet s jinými lidmi své osobní zkušenosti, každodenní obyčejné zážitky a umožní tak svým čtenářům nahlédnout do svého života, svých myšlenek, nápadů, starostí atd. Běžnými tématy jsou vztahy, pocity, školní prostředí, život u nich doma. Jejich blogy ovšem nepředstavují pouze vnitřní emocionální pohledy do životů dospívajících jedinců, ale například i představy nebo názory o současných trendech v módě, úpravě vzhledu, životním stylu.¹¹⁴ A přesně o tom samém natáčejí video blogerky své vlogy na youtube kanálech. Vlogování je tedy činností odvozenou od blogování.

Zakládání vlastních youtube kanálů je v současné době na vzestupu. Jde o sociální profily uživatelů na serveru YouTube (odtud odvozen název). Každému uživateli je umožněno spravovat, sdílet informace a modifikovat nastavení. YouTube kanál obsahuje nejen informace, ale také profilový obrázek autora, jeho nahraná videa, seznam videí, který ovšem nemusí obsahovat pouze videa autorská, dále diskuze nebo jiné doporučené kanály. Videa se mohou dělit do různých kategorií, ale pro tuto práci jsou podstatné tzv. video blogy, zkráceně vlogy, jejichž autoři se nazývají video blogeři/vlogeři, často označováni také jako youtubeři, kteří jsou blogery na YouTube. Vlogování je tedy druhem blogování.

¹¹³ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*, s. 102.

¹¹⁴ LUSKOVÁ, Eva, Lukáš BLINKA a David ŠMAHEL. Blog jako cesta k porozumění dospívajícím. *E-psychologie: Elektronický časopis ČMPS* [online]. 2008, 2(3), 15 [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/luskovaetal.pdf>

Činnost vlogerů je založena na tom, že nahrávají a sdílejí na svých youtube kanálech video blogy, které se dají přirovnat k příspěvkům na blogu. Rozdíl spočívá v tom, že je mezi vlogery, a těmi, kteří tato videa sledují, jednosměrný audiovizuální kontakt. To, co dříve vyjadřovali pomocí mnoha řádků psaného textu, vyjadřují dnes ústně. V mnohých případech si však někteří video blogeři vystačí během svého mluveného projevu s minimem slov. Výsledkem je nejen jiná náročnost v oblasti tvorby, ale také v oblasti příjemců mediálních obsahů. Nicméně i nenáročnost tvorby některého z autorů nemusí znamenat pokles sledujících – lidé nesledují vždy pouze obsahy, které se jim líbí, ale mnohdy jsou zaujati právě něčím, co považují za nesmyslné i hloupé.

Video jsou seřazena v opačném chronologickém pořadí a pod každé z nich je možné vkládat komentáře, a vyjádřit tak k danému tématu svůj postoj, názor, svou zkušenost. Často zde vznikají dlouhé diskuze nejen mezi těmi, kteří video zhlédli, ale i samotným autorem.

Formátů video blogů je velké množství, záleží na fantazii každého vlogera, o čem chce natáčet a svou tvorbou tak dávat tvář a směr vlastnímu kanálu. Z velké většiny jsou to parafráze, k vlastnímu účelu přepracované kopie vlogů, které přicházejí od zahraničních youtuberů, protože je tam vývoj této oblasti před českou scénou o několik kroků napřed, ale samozřejmě, že čeští youtuberi přicházejí i s vlastními nápady. Mezi nejoblíbenější, a tím pádem nejvíce natáčené patří například tzv. hauly, tutoriály, ask videa, unboxingy aj, které budou dále vysvětleny. Všechny vycházejí z předem daných vzorů, které se postupně vytvářely ve video-komunitě a které si pak každý youtuber pouze přizpůsobí svým potřebám.

Haul videa se týkají většinou kosmetických a fashion produktů, různých novinek na trhu, a dokonce i například domácích mazlíčků. Video blogeři v celém videu hovoří o vlastních zkušenostech s takovým produktem, důvodech koupě, o jeho kladech a záporech, uvedou značku, také cenovou relaci, za jakou ho lze pořídit, či místo prodeje.

Tutoriály jsou v podstatě takové návody k použití, v nichž krok za krokem ukazuje video blogerka ostatním dívkám, jak se správně nalíčit, jak si učesat vlasy, co si obléknout pro tu či onu příležitost.

Velice oblíbené jsou také tzv. **unboxingy**, tedy v překladu rozbalení. V podstatě nejde o nic jiného, než že youtuber/ka natočí vlog o tom, jak postupně rozbaluje nějaký balíček, ať už se jedná o něco, co si sám/sama odněkud objednal/a, nebo to mohou být také dárky od příznivců. Všechny tři youtuberky vybrané do následující analytické části práce

a jmenované v úvodu práce – Teri Blitzen, Fallenka, Carri Kirsten – tyto typy videí v různém množství na svých kanálech mají.

Všechny výše jmenované formáty a potažmo skoro téměř každý natočený vlog, který vlogger zveřejní, obsahuje různou míru **product placementu**. Pro youtubery je dokonce jednou z možností, jak si touto činností vydělávat peníze. YouTube se stává novodobou televizí a vlogeri jsou jejími hvězdami. Firmy si rychle uvědomily potenciál a důležitost online komunikace, proto se dnes jejich tvářemi stávají právě i youtuběři. Příkladem je spolupráce mezi Teri Blitzen a firmou Bubbleology, o níž je psáno v analytické části práce.

Dalšími často natáčenými videy jsou **challenge**. I ty nalezneme u všech tří vlogerek opakovaně. Jedná se o humorná videa, v nichž se buď sám youtuber, nebo on spolu s někým jiným (jiným známým youtuberem, kamarádem/kamarádkou), snaží splnit nějakou výzvu, úkol. V případě, že jsou tam dva a více osob, soutěží takto mezi sebou. Challenge videa jsou často odpovědí na přijatou výzvu, k níž youtubera vyzval jiný youtuber.

Na kanálu Carrie nalezneme i tzv. **sketche**, tedy jakési krátké (humorné) ukázky toho, jak některé věci/činnosti vypadají a probíhají reálně.

Jediná Fallenka se na počátku své tvorby věnovala tzv. **let's play** videím. Jedná se o komentování veškerého dění v počítačové hře, kterou jedinec hraje. Tedy video z hraní počítačové hry.

Ask vlogy, často pojmenované Q&A, což je zkratka anglických slov Questions&Answers, tedy otázky a odpovědi, mají více osobní charakter, než jak je tomu u jiných převzatých forem videí, které jsou spíše pro zábavu sledujících. Scénář je prakticky vždy stejný – vloggerky mají připravený seznam nejčastějších otázek, které jim píšou ti, co je sledují, ať už do komentářů pod určité vlogy nebo na jejich sociální síti. Často se jedná o otázky týkající se osobního života nebo něčeho aktuálního, o čem třeba sami youtuberky vlogují. Mnoho lidí se zajímá o to, jaký život vede někdo jiný, tím více, čím je daná osoba populárnější.

Všechny výše jmenované formy vlogů se dají nazvat jako univerzální a využívají je téměř všichni youtuběři s ohledem na zaměření svého youtube kanálu. Tematika ostatních vlogů už záleží na fantazii každého vlogera a charakteru jeho kanálu. Z velké většiny jedná o vlogy osobního charakteru – cestování/dovolené/výlety (s přáteli/jinými

youtubery/rodinou), vlogy doslova o životě (stěhování, nakupování, tetování, tzv. **rutiny** – co přesně za jakým účelem a kdy dělají atd.)

V České republice se v roce 2013 pořádal první ročník ankety **Blogerka roku** a v roce 2015 byla rozšířena o **Blogera roku**. Od té doby se anketa souhrnně označuje jako **Czech Blog Awards**. Její založení mělo pro komunitu blogování velký význam. Už nešlo jen o pouhé psaní a sdílení svého života s jinými lidmi online. Založení této ankety potvrdilo nejen vzrůstající vliv blogování a potažmo jejich autorů na své čtenáře, ale také vliv na kulturní vývoj naší společnosti a proměnu životního stylu současných lidí. Tím, že dostávají tito lidé za svou činnost nějaká ocenění, je pro ně signálem, že si někdo jejich práce cení a uznává ji natolik, že si zaslouží být určitým způsobem ohodnocena. Pozice blogování a vlogování se v mediální oblasti nejen upevňuje, ale díky **Czech Blog Awards** se i legitimizuje.

Protože se z blogování stal fenomén, jehož hranice byly díky dnešním technologiím posunuty ještě dál a z blogerů se začali stávat video blogeři, ankety se mohou zúčastnit nejen ti, kteří mají svůj blog, ale také youtube kanál. Dívky soutěží v 6 kategoriích – beauty, fashion, food, life, objev roku neboli cosmo objev a video blogerka roku. Poslední ze jmenovaných kategorií přibyla k ostatním v roce 2014 a její první vítězkou se stala tehdy čtrnáctiletá Teri Blitzen. Kromě podmínky, že musí být nominované dívky českými blogerkami, tu totiž žádný jiný požadavek není, věk tedy nehraje roli. V loňském roce byly mezi nominovanými v té samé kategorii kromě Teri Blitzen i Fallenka a Carrie Kirsten.¹¹⁵

O tom, kdo bude do ankety nominován v jaké kategorii, rozhodují buď samy blogerky/vlogerky, které se mohou přihlásit, nebo to může udělat jakákoli jiná osoba. Po skončení období nominací probíhá období hlasování pro nominované, po jehož skončení je oznámeno 10 finalistek pro každou kategorii. V úplném závěru se hlasuje pro vítězky jednotlivých kategorií.

U českých youtuberek je mnohdy problém s **kategorizací** jejich youtube kanálů. Některé se dají přesně určit jako fashion nebo beauty, ale tvorba mnohých z nich zasahuje často do několika oblastí. V rámci **Czech Blog Awards** patří všechny do kategorie video. V zahraničí užívají mnohem diferencovanější typologii youtube kanálu, než je tomu v České republice. Například kanály Fallenky a Carrie Kirsten patří do kategorie

¹¹⁵ *Blogerka roku* [online]. 2016 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <http://www.bloggerkaroku.cz/>

Entertainment, Teri Blitzen do kategorie People.¹¹⁶ Ačkoli lze slovo entertainment přeložit jako zábava, označení se nepřekládají a používají se anglické výrazy.

8.1.3 Soukromí online

Prvním krokem k možnosti užívat sociální sítě je vytvoření si svého profilu, který bývá ve velmi těsném spojení s offline (skutečnou) identitou uživatele. Buď se jedná o jasné a zřetelné propojení prostřednictvím vlastního zveřejněného jména, fotografií a jiných identifikačních údajů, nebo jde o propojení nepřímé. V takovém případě lze určit totožnost uživatele na základě specifického sdíleného materiálu, tj. zájmů, okruhu přátel apod. Svůj profil si každý uživatel vytváří sám a do určité míry má nad jeho podobou kontrolu – sám ho utváří vkládáním příspěvků (textových, audiovizuálních), které jsou viditelné i pro ostatní uživatele. Vlastní profil (youtube kanál s video oblogy) se stává prostředkem ke kontrolované sebe prezentaci, kdy se jedinec snaží mít pod dohledem dojem, jaký udělá na ostatní. Sebe prezentace uživatelů na SNS je velice jednoduše zneužitelná v možnosti poskytování lživého obrazu sebe sama.¹¹⁷

Velkou oblibu si SNS jako komunikační prostředek i sociální prostředí získaly především u dospívajících. To, jak se prezentují tzv. online, odráží do jisté míry jejich chování v offline prostředí. Příkladem může být například v současné době fenomén sebe prezentace sdílenými fotografiemi, na nichž se dospívající (obzvláště dívky) snaží vypadat co nejlépe, aby upoutali pozornost ostatních. Takto zveřejněné fotografie jsou ovšem dostupné pro širší veřejnost i zcela cizí lidi, kteří nepatří do okruhu známých uživatelů.¹¹⁸

V současné době je téměř všem uživatelům internetu známo, že jeho předností není jen rychlé šíření informací do různých stran, ale také jejich dlouhodobé uložení. Ať se již jedná o informace šířené ostatními nebo samotným uživatelem. Zveřejněné informace lze rozdělit do dvou kategorií: faktické a kontaktní – jméno, adresa, věk, telefonní číslo nebo online kontakty, např. email; osobní – názory, postoje, sdílené zážitky nebo zkušenosti. Publikování velice osobních a intimních údajů představuje obrovské riziko, aniž by člověk přemýšlel nad důsledky, k jakým může dojít, pokud by tyto informace byly

¹¹⁶ Social Blade [online]. 2008 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <https://socialblade.com/>

¹¹⁷ MACHÁČKOVÁ, Hana. Soukromí a sebe-odkrývání na online sociálních sítích. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 60.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 64.

nějakým způsobem zneužity. „Zveřejňování některých informací je již běžnou praxí, již se nelze vyhnout bez hrozby ztráty výhod, které online komunikace přináší. Naše chování na internetu přitom ale mění hranice toho, co lze považovat za soukromé.“¹¹⁹ Někdy mohou online publikované informace způsobit řadu problémů – kyberšikana, vydírání, vyhrožování, urážky aj.

Soukromí úzce souvisí s tzv. sebe-odkrýváním, tedy procesem sdílení informací o nás s druhými osobami. V obojím případě jde o specifické procesy, u nichž je nejdůležitějším hlediskem především kontrola mezí a přístupu k našim informacím. V běžné komunikaci jde tyto hranice kontrolovat snáz než na internetu. V této oblasti se může obraz soukromí a sebe-odkrývání měnit v závislosti na tom, kde k němu dochází – v jakých prostorech a aplikacích (blogy, video blogy na youtube kanálech, sociální sítě, e-maily aj.).¹²⁰

Sebe-odkrývání má jak kladné stránky, tak i ty záporné. Obecně představuje velice podstatné mezilidské chování. Nejen, že napomáhá k růstu důvěrnosti ve vztazích, ale také se kladně podílí na oblíbenosti jedince. V opačném případě může znamenat ztrátu kontroly ve vztazích, nechtěné vzbuzení špatného dojmu nebo zneužití řečených informací druhými lidmi. V procesu sdělování informací velice často nedochází k regulaci jejich množství ani v míře intimity. Ta roste zejména v období adolescence, kdy se začínají utvářet vrstevnické vztahy založené na intimitě. Na online sociálních sítích dochází často k sebe-odkrývání za účelem dosažení určitých specifických cílů. „Mezi přínosy takového chování patří například skutečnost, že vyšší míra vyvolává dojem důvěryhodnosti, pomáhá regulovat nejistotu, zvyšovat předvídatelnost a poté i vzájemnou důvěru uživatelů a postupně vede k větší otevřenosti i u ostatních.“¹²¹

¹¹⁹ MACHÁČKOVÁ, Hana. Soukromí a sebe-odkrývání na online sociálních sítích. In: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*, s. 56.

¹²⁰ Tamtéž, s. 57 – 58.

¹²¹ Tamtéž, s. 61 – 62.

9 Analýza tvorby vybraných vlogerek

9.1 Metodologie výběru

Protože je práce zaměřena na dospívající dívky, byl prvním předpokladem pro výběr konkrétních video blogerek v první řadě věk a druhým jejich úspěšnost. Ukazatelem úspěšnosti v této oblasti jsou nejen počty zhlédnutí jednotlivých videí, ale především počet tzv. subscribers, tedy odběratelů jejich kanálů na YouTube. Čím více odběratelů, tím úspěšnější. **Odebírat** znamená dostávat informace ihned potom, co daný autor zveřejní nové video.

Na základě žebříčku 100 českých nejodebíranějších youtube kanálů sestaveného zahraničním webem **Social Blade**¹²², který se zaměřuje na sběr a statická vyhodnocení dat ze sociálních sítí (YouTube, Twitter, Instagram, Twitch), jsem vybrala tři české dospívající video blogerky – Teri Blitzen, Fallenku a Carrie Kirsten. Všechny tři dívky svým věkem aktuálně nepřesahují hranici dvaceti let a dvě z nich začaly vlogovat již na začátku dospívání. Zároveň se ve zmiňovaném národním žebříčku umístily na velice vysokých pozicích. Teri Blitzen náleží 23. příčka, Fallenka se umístila na 28. místě a Carrie Kirsten je 56. v pořadí. Ačkoli je Teri Blitzen na 23. pozici, v České republice je mezi vlogujícími ženami první a na pozicích před ní jsou pouze mužští youtuberi.

Kromě jiného poskytuje web Social Blade také informace o tom, kolik nových odběratelů denně daný youtuber získá. Je jen těžko uvěřitelné, jak rychle tyto hodnoty narůstají i za pouhý den. Na začátku května 2017 měla Teri Blitzen na svém youtube kanálu přes 430 000 odběratelů, Fallenka více než 410 000 a Carrie Kirsten okolo 237 000.¹²³ V obsahu analýzy jsou využity poznatky vysledované z přibližně 30 video blogů Fallenky, 30 videí Carrie Kirsten a 40 vlogů Teri Blitzen.

V následujícím textu budou uvedena a vysvětlena některá slangová slova pocházející z prostředí vlogování a youtubery běžně využívána. Jedná se o pojmy, které jsou v současné době obyčejně používána i v běžné komunikaci nejen mezi dospívajícími, ale mladými lidmi obecně. Zároveň budou jmenovány některé formáty video blogů, které byly vysvětleny již v kapitole 8.1.2.

¹²² Social Blade [online]. 2008 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <https://socialblade.com/>

¹²³ Social Blade: Top 100 YouTubers in Czech Republic by Subscribed. *SocialBlade* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <https://socialblade.com/youtube/top/country/cz/mostsubscribed>

9.2 Profily vybraných youtuberek/vlogerek

Video blogerkou s nejvíce odběrateli mezi všemi ostatními vlogujícími dívkami (různých věkových kategorií) je **Teri Blitzen**, vlastním jménem Tereza Hodanová, sedmnáctiletá blogerka, která svou bloggerskou kariéru zahájila již ve svých třinácti letech. Z počátku se věnovala nejen video blogování, ale také svému stejnojmennému blogu, na který již však v tuto chvíli nepřispívá. Svůj kanál na serveru YouTube založila 19. 5. 2013¹²⁴ a o měsíc později uveřejnila první video.¹²⁵ V současné době není ve vlogování tolik aktivní jako dříve a ve srovnání s ostatními youtuberkami natáčí a zveřejňuje své vlogy v poměrně dlouhých intervalech, avšak na sociálních sítích je s lidmi stále v kontaktu. Teri Blitzen se nejspíše stala tolik oblíbenou youtuberkou díky své rubrice nazvané Čaj s Teri. Jedná se o specifický formát vlogů, které mají blízko k osobnímu deníčku. První vznikl téměř po roce existence kanálu a poslední byl uveřejněn v září loňského roku. Nahradila ho jiná autorská rubrika nazvaná Selflove, v překladu sebeláska. Doposud však vznikly pouze dva vlogy tohoto formátu, jejich zamýšlený obsah tedy prozatím není zcela jasný, formátově jeví jako náhražka Čaje s Teri.

Druhou velice populární video blogerkou je Andrea Havelková, která vystupuje pod přezdívkou **Fallenka**. Fallence je v současné době sedmnáct let, ale i ona začala natáčet, když jí bylo okolo třinácti let. Jediná z vybraných natáčela již vysvětlená let's play videa. Svůj youtube kanál založila již 12. 12. 2012¹²⁶ a stále aktivně vloguje, i když svoje počáteční ladění kanálu postupně upravila a do jisté míry i podřídila požadavkům na to, co je aktuálně v této oblasti vyhledáváno a vyžadováno. Tématům, která spíše přilákají stejně staré i stejně založené dívky, jako je ona sama. Málo dívek jejího věku vysedává u počítače za účelem hraní počítačových her, proto jsou let's playe určeny spíše chlapcům a doménou mužských youtuberů. Ačkoli náleží prvenství v požadavcích a očekávání současné společnosti vizuální kultuře, což přispívá ke vzniku mnoha beauty či fashion youtube kanálů, ne všechny dospívající dívky se s tímto trendem ztotožňují. Právě mezi ně patří Fallenka, která ztělesňuje opačný typ dívky než předchodzí Teri Blitzen. Ta natáčí videa týkající se z velké části vzhledu, kdežto Fallenka a Carrie Kirsten udržují svou

¹²⁴ Teri Blitzen. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/user/TeriBlitzen/about>

¹²⁵ Teri Blitzen. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/user/TeriBlitzen/videos>

¹²⁶ Fallenka. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/user/FallenkaLP/about>

tvorbu spíše v zábavné rovině, což odpovídá jejich kategorizaci podle zahraničního dělení, které je vysvětleno v kapitole *Blogy/youtube kanály/video blogy*.

Předešlé youtuberky doplňuje třetí vybraná video blogerka **Carrie Kirsten**, jejíž kanál na YouTube se typově nachází někde mezi Teri Blitzen a Fallenkou. Ani ona nepojmenovala svůj youtube kanál svým pravým jménem, které zní Carly Kirstenová. Přesto, že v počtu odběratelů za svými kolegyněmi trochu zaostává, její popularita a obliba u lidí stále vzrůstá. Ze tří vlogerek je nejstarší, nedávno oslavila devatenácté narozeniny a od Teri Blitzen a Fallenky se liší tedy nejen věkem, ale i tím, že s vlogováním začala až v šestnácti letech (2014). Svůj kanál na YouTube ovšem založila již 29. 6. 2012¹²⁷.

Kromě kanálů komunikují dívky s ostatními lidmi také prostřednictvím svých profilů na sociálních sítích, zejména na Facebooku, a dále i přes různé aplikace, např. Instagram, kde sdílejí své fotky či krátká videa, nebo Snapchat. Vše za účelem sebe prezentace.

Video blogování není pouhým natáčením videí o všem, co člověka zrovna napadne. Jak je již napsáno výše, YouTube se stává novodobou televizí, potom bychom s nadsázkou mohli youtube kanály video blogerek brát jako nekonečné televizní seriály, v nichž sledujeme, jak vlogerky vyrůstají, dospívají, prožívají s ostatními důležité momenty svého života. Na rozdíl od herců v televizi jsou dívkám bližší, protože se domnívají, že se nejedná o nic vymyšleného, ale o reálné zážitky a zkušenosti bez scénáře, se kterými se potýkají i ony samy. Vlogerky jsou tak jejich virtuálními kamarádkami a zároveň i dostupnými ikonami. Do jaké míry jsou obsahy vlogů skutečné, a kde začíná iluze, však nelze zjistit.

9.3 Obsah analýzy

Ačkoli je tvorba vybraných youtuberek na jejich youtube kanálech odlišná, tedy oslovují různou škálu dívek, tak vzhledem k **vizuálnímu kontaktu** se ani jedna z nich nevyhne různým komentářům týkajících se vzhledu – kladných i záporných – protože jde o úplně první informaci, kterou svým sledovatelům poskytnou. S vizuální stránkou nejvíce pracují beauty vlogerky. Aniž by si to však možná youtuberky samy uvědomovaly, natáčením těchto videí podporují současné přesvědčení o důležitosti atraktivního vzhledu a dělají z něho jednu z nejdůležitějších hodnot lidského bytí.

¹²⁷ Carrie Kirsten. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: https://www.youtube.com/channel/UCwpmxAwSLINKmz_OZDroZxQ/about

I přesto, že Teri Blitzen není beauty blogerkou, natáčí například již vysvětlené tutoriály nebo hauly, které se tvoří právě za tímto účelem – ukázat druhým, jak ona sama (a jiné, které tyto vlogy vytvářejí) může být krásná a zároveň pomoci jiným dívkám v tom, aby také mohly být krásné. A ačkoli je Teri Blitzen teprve dospívající dívkou, právě této věkové skupiny se to dotýká nejvíce z mnoha různých důvodů – značné biologické změny, kterými dívky procházejí, vedoucí k uvědomění si své přitažlivosti pro opačné pohlaví, velký sociální význam, který je úpravě vzhledu v současné době přikládán a v neposlední řadě také fakt, že je zevnějšek významnou složkou identity. Hezký obličej, postava podle měřítek, pěkné oblečení, zkrátka celková reprezentace hraje ve vnímání sebe sama důležitou roli. Již první vlogy Teri Blitzen, kdy jí bylo okolo třinácti let, o tom, jakou si koupila novou kosmetiku, jaké nové oblečení a jiné věci, jsou toho vcelku jasným důkazem. Výsledkem však často není spokojená **pubertální dívka**, ale naopak ztrápená a trpící méněcenností. Mnohým dívkám kvůli fikcím sebevědomí klesá, například proto, že nejsou tak štíhlé, hezké, nemohou si dovolit kupovat doporučené produkty atd.

Již v teoretické části jsem zkráceně uvedla fungování **product placementu** v této oblasti. Pokud náctiletá vlogerka natočí pro stejně staré slečny video o tom, jak šikovně použít jistý produkt, aby si zamaskovala nechtěné nedokonalosti, samozřejmě ještě uvede **značku** daného produktu, a navíc sdělí, kde ho **koupila**, dává jim tím pocit, že pokud udělají všechno stejně, mají i ony možnost vypadat hezky, být krásné. Druhý den to okamžitě musí vyzkoušet, některým se to povede, jiným nikoliv. Firmám tak stoupají zisky a vlogerkám výdělky.

V jiném videu ukazuje, jaké si koupila nové tričko, kalhoty, bundu, gumičky do vlasů atd. Předchozí zkušenost dívky nabudí a okamžitě si to samé musí také koupit. Tak vznikají trendy, které bohužel upozadují individualitu a originalitu. Výsledkem je nejen **uniformita**, ale jiné než to stejné není akceptováno, a v tomto období mezi vrstevníky zejména. Má to i své odůvodnění, pokud si dospívající dívky vyberou za svůj vzor úspěšnou vlogerku, kterou takto sleduje a napodobuje mnoho jiných, pomáhá jim konformita vyrovnat se s pocity nejistoty a je snadnější postavit své sebevědomí na osvědčených základech, než zkusit vlastní cestu, která nemusí být vždy úspěšná.

Samotný fakt, že dospívající dívky **bez vlastních výdělků** radí jiným dívkám, co, kde a za kolik peněz si koupit vyvolá v člověku jednu zásadní otázku: „Kde na všechny ty věci berou peníze?“ V jejich věku samozřejmě u rodičů a posléze z vlastních výdělků díky YouTube. **Socio-ekonomické zázemí** vlogerek hraje u činnosti, které se věnují,

důležitou roli. Tak jako vlogerky pocházejí z jiných prostředí, jsou i jejich divačky z různých zázemí. Zejména z vlogů Teri Blitzen a Carrie Kirsten je divákovi jasné, že jsou obě dívky dobře materiálně zajištěné. Vlogy z různých zahraničních dovolených, značková a drahá elektronika, kosmetika, oblečení i samotné bydlení. Protože je po dobu dospívání přikládán vrstevníkům daleko větší význam než rodině, a to platí i o jejich hodnotách, což je jedním z projevů osamostatnění, je nasnadě, do jaké míry mají známé a stejně staré youtuberky vliv na to, co budou jiné dívky považovat za hodno následování a především, co jim jejich rodiče budou schopni umožnit. Dívky, jejichž rodiče jim nebudou moct poskytnout vyhovující sociální standardy vyžadované vrstevnickou skupinou, mohou být ze skupiny vyloučeny. To může mít negativní vliv na vývoj jejich osobnosti, protože uznání a kladné hodnocení okolí jsou velice důležitými faktory při sebehodnocení. Video blogerky, které mají díky finanční opoře ve svých videích co ukázat, představují pro ostatní dívky zdroj fascinace, ale i frustrace.

Na druhou stranu nemusí být pro youtuberky jednoduché vypořádat se s úspěchem, protože i ten má svá **negativa**. V tomto druhu komunikace jsou využívány k vyjádření svého názoru komentáře pod jednotlivými vlogy, na sociálních sítích apod. Je samozřejmé, že co člověk, to názor, což platí i u dospívajících, kteří navíc dokáží být k sobě navzájem velice krutí. Mezi mnoha pozitivními komentáři vyjadřujícími **přízeň**, podporu, uznání, chválu, se najdou i tzv. **hejty**, jedno z často využívaných slov tohoto prostředí. Pod tímto označením se ukrývají různé nenávistné komentáře. Intenzita projevované **nepřízně**, odporu, nenávisti aj. vyjádření v komentářích přinutily všechny tři vlogerky k tomu, že si tyto komentáře pod vlogy i jinde začaly filtrovat, o čemž každá z nich otevřeně a nezávazně na sobě hovořily ve svých vložích. Každá známá osobnost má kromě fanoušků i své antifanoušky. Bohužel může velká míry negativních ohlasů znamenat pro dospívající dívky youtuberky obrovskou zátěž s četnými následky, které se například projevily v případě Teri Blitzen. Zvyšující se počet odběratelů jejího youtube kanálu, od čehož se odvíjí její rostoucí popularita, daly vzniknout spolupracím s firmami, jejichž výrobky začala ve svých videích ukazovat – věci, které jsou součástí jejího životního stylu. Jednou z těchto spoluprací (a dalším příkladem product placementu) byla například se společností Bubbleology, která prodává nápoj Bouble tea. Svého času velký fenomén zejména právě mezi dospívajícími pubescentními i adolescentními dětmi, které byly více než ochotny dát za kelímek nápoje s gelovými kuličkami vysokou částku peněz, tím spíš, když se o propagaci postarala v té době již známá a mezi stejně starými jedinci

oblíbená Teri Blitzen (posléze i Fallenka). Propagace nezdravého a předraženého pití spolu s faktem, že byla v té době již tváří mnoha dalších věcí, vedly k nebývale velké vlně kritiky, která se na hlavu vlogerky snesla, a to i z řad jejích fanoušků. Nejen komentáře fanoušků, ale i posměšné vlogy jiných tváří youtuberské scény, byly možná jedněmi z důvodů, proč se mladá youtuberka postupně začala stahovat do ústraní.

Pro utváření vlastní **identity** a **sebepojetí**, které v adolescenci probíhá, jsou velice důležité sociální zkušenosti. Od youtuberek se automaticky očekává, že to jsou přátelské, upřímné, veselé, společenské osoby. Čím více budou pro své diváky těmi „nej“, tím spíše budou moci sami sebe pozitivně ohodnotit za dobře provedenou práci. Občas se ovšem nároky a požadavky okolí míjejí s tím, co považuje za správné a vhodné daná osoba. Podceňování a pochybovačnost o sobě samé jsou nebezpečné pro každou dospívající dívku, tím hůře, když je tato dívka vystavena takovému okolnímu tlaku, a k tomu navíc je vzorem pro další stejně staré dívky.

Pro současné dospívající dívky představují známé vlogerky **vzory**, kterým chtějí být podobné a často se s nimi **identifikují**. Zároveň ne tak nedosažitelné, jako byly pro jiné generace například známé zpěvačky, herečky nebo modelky. Tím, že je mohou sledovat v jejich video blozích, které si mohou díky dnešním technickým možnostem pustit ihned po jejich zveřejnění a interval mezi vydáním a samotným natočením může představovat jen pár hodin, je vytvořena iluze jakési blízkosti. Mohou si říci: „Když Fallenka ukazovala na svém videu, jak večer cvičí, já také zrovna cvičila.“

Protože na ně mají značně **formativní vliv**, je důležité, jak se vlogerky ve videích prezentují – vyjadřování, vzhled, názory, postoje, dokonce i hodnoty střídající dosud uznávané hodnoty vlastní rodiny. Je nasnadě, zda si vůbec takto staré youtuberky uvědomují svůj velký vliv například v případě, kdy natáčejí videa o svých tetováních, popřípadě i jiných úpravách těla. I když je na tetování dnešní společností nahlíženo zcela jinak, než jak tomu bylo dříve, v případě dospívajících jedinců zcela po právu stále vyvolává četné diskuze. Je pubescent či adolescent schopen domyslet následky, které s touto celoživotní úpravou souvisí? Nejvíce viditelným způsobem přiblížení se svému ideálu, který vlogerky zosobňují, je kromě úpravy vzhledu i vlastnictví stejných věcí, navštěvování stejných míst, provádění stejné činnosti, co nejvíce si připadat jako ony.

Pokud dospívající jedinec pokládá za svůj idol jiného úspěšného dospívajícího, který je mu v mnoha ohledech bližší, může ho to pozitivně motivovat k tomu, aby byl taky v něčem dobrý, snažil se dosáhnout dobrých výsledků, šel si za svými cíli a nezáleží

na tom, v jaké to bude oblasti. Naneštěstí se i přílišná idealizace spolu s potřebou odlišit se od dospělých, vyvolaná touhou po nezávislosti a potřebou příslušnosti k nějaké vrstevnické skupině, může projevit osvojením si negativního jednání.

I dovolené s **kamarádkami**, ze kterých vlogerky rády natáčejí video blogy, jsou jednou z věcí, kterou by dívky mohly chtít napodobit po vzoru vlogerek. Důvodem může být fakt, že se nacházejí v období zásadním pro postupné osamostatnění se od rodiny, a naopak přijímání jiných vzorů, které nacházejí právě mezi svými vrstevnicemi. Carrie Kirsten, Teri Blitzen i Fallenka vlogy s kamarádkami natáčejí – nakupují spolu, podnikají spolu výlety/jezdí na dovolené, navštěvují se doma, spolupracují spolu na **sketch videích**. Ať dospívající video blogerky, tak i dívky, které je sledují, se nacházejí ve fázi experimentace, kdy jsou jejich vrstevnice – kamarádky v určitých situacích upřednostňovány před rodiči. Z upřednostňování vrstevníků vyplývá pubescentní touha po samostatnosti, kterou demonstrují jejich společně podnikané výlety, strávené víkendy nebo samotné natáčení video blogů. Každý jedinec si volí takové přátele, se kterými má něco společného a něco je spolu pojí. Pokud s nimi některé vystupují ve videích, je jedním ze základních pojítek mezi nimi nadšení pro vlogování. Je zajímavé, jak se od sebe v tomto ohledu kanály youtuberek liší. Ve videích Teri Blitzen se od začátku jejího vlogování opakovaně objevuje pouze jedna jiná dívka (kamarádka) a ostatní vlogy jsou buď s rodinou, některé vlogy jsou z různých školních cest, proto se ve videu objevuje i pár spolužáků. Posléze se v jejich vložích začíná často objevovat i jiná její kamarádka a přichází první vlog s přítelem. Samozřejmě, že natáčí i vlogy s jinými youtubery, ale to je spíše takovým youtuberským pravidlem – spolupracovat s ostatními, a to platí i pro Fallenku a Carrie Kirsten. Fallenka má z počátku své tvorby pouze pár vlogů s kamarádkami a vždy se jedná o nějaké TAG vlogy nebo s ní spolupracují na jiných zábavných videích. Ovšem není jich mnoho a ona je v téměř všech videích sama. Poté přichází pár vlogů s prvním přítelem a takové, v nichž se ukáží někteří členové rodiny, popřípadě spolužáci. Jiné vlogy, kde je s Fallenkou i jiná osoba, jsou s youtubery při mnoha různých příležitostech. Ve spolupráci s jinými lidmi na svých vložích je Carrie Kirsten ze tří vlogerek nejextrémnější – co se týče počtu videí, nikoliv v různosti lidí. Nejvíce jich natáčí s kamarádkou, ze které je v současné době začínající video blogerka, v ostatních videích je několik málo dalších jejích kamarádek a především opět youtuberů.

Natáčení s nějakou blízkou osobou svědčí o v období dospívání silné potřebě přátelství nebo alespoň sounáležitosti a podpory.

Součástí stejné vrstevnické skupiny ale nejsou pouze youtuberky a jejich kamarádky, ale také youtuberky a dívky, které je sledují. Vlogerky jsou jejich vrstevnicemi, stávají se pro ně **identifikačním vzorem**, mají společné zájmy, a i díky nim se mohou odlišit od svých rodičů a jiných dospělých. Právě sledováním jiné, stejně staré a v něčem úspěšné dívky jim může dopomáhat v průběhu **emancipace** na rodině, kdy prožívají pocity nejistoty. Stávají se pro ně i **vzorem sociálního učení** – napodobují je, svěřují se navzájem (prostřednictvím komentářů), porovnávají. I s nimi je spojuje mnoho společných věcí, např. věk, koníčky, povaha, vzhled atd. Vlogerky jsou pro ně kamarádkami, s nimiž se střetávají skrze kameru ve svých pokojích. Z hlediska tématu je socializační funkce tou nejdůležitější.

K jejich **společné interakci**, při níž se mohou o svých oblíbených vlogerkách dovědět věci, na které se jich ptají, slouží **ask vlogy**, jejichž princip byl již vysvětlen v kapitole 8.1.2. (ve zkratce – jsou sestaveny z dotazů sledujících, z většiny soukromých, a odpovědí youtuberek). Pravidelně natáčí vlogy s touto tematikou jak Carrie Kirsten, nazvané AskCarrie, tak i Teri Blitzen, pojmenované ASK TERI. Na začátku vlogování měla i Fallenka svou rubriku označenou ASKUJEMESFALLEN, nicméně s ní po několika dílech skončila.

V tomto formátu mají největší příležitost, že se jim youtuberky otevrou a prozradí daleko více osobních informací než v jiných videích, protože reagují právě na jejich zvědavé otázky. Regulace spočívá v tom, že si vlogerky sami vybírají otázky, ale i tak jsou velice sdílné.

Snad nejotevřenější – z hlediska vyjadřování svých intimních pocitů – je k dívkám, které ji sledují, Teri Blitzen se svou autorskou rubrikou **Čaj s Teri**, dnes v jiném konceptu Selflove. Právě tyto vlogy, které připomínají **osobní deníček** (jeden z druhů blogů a formát vlogů), byly tím, čím se stala tolik oblíbenou youtuberkou. První takový vlog vznikl téměř po roce existence kanálu a poslední byl uveřejněn v září loňského roku. V těchto videích hovoří z velké většiny o svých plánech do budoucna, o čem zrovna přemýšlí, co ji trápí, z čeho má naopak radost, o svých zážitcích. S nadsázkou by se dalo říci, že jejich prostřednictvím sdílela se svými diváky každý krok svého života. Proto jsou tato videa tolik podobná deníku, jaký si dospívající dívky často píší. Rozdíl spočívá v tom, že se jedná o deník veřejný a ona své osobní vzlety a pády prožívala s cizími lidmi. Z desítek až stovek příspěvků pod videi je jasné, že ji sledují ve většině případů stejně staré dívky. Mnohé z nich se s jejími problémy ztotožňují, svými komentáři jí poskytují

podporu, a nakonec vznikají dokonce i celé diskuze, v nichž se dívky navzájem svěřují se svými zkušenostmi. Zjištění skutečnosti, že někdo jiný sdílí to samé, má pozitivní účinek na to, jak se s danými překážkami pubescent vyrovná. Porovnávání svých zkušeností je pro stejně starou skupinu pubescentů zcela normální. Oboustranné porovnávání svého chování, svých postojů, pocitů a názorů s ostatními slouží k pochopení sebe sama, což je podstatou reálnějšího sebehodnocení.

Rubrika Teri Blitzen i její sebe prezentace vyvolává dojem, že jejím prostřednictvím hledá **sounáležitost** s jinými dívkami tímto způsobem, protože se jí to v reálném životě nedaří.

Pokud dívkám nestačí informace o vlogerkách z toho, co jim sami povědí, spoustu dalšího ze svých **soukromých životů** jim ukazují prakticky v každém vlogu – s rodinou, kamarády, partnery. I místa, kde natáčejí, bývají obvykle velice osobní – pokoje, koupelny, postele, prakticky celý dům/byt. Mnoho lidí se zajímá o to, jaký život vede někdo jiný, tím více, čím je daná osoba známější, i proto je sledování youtuberů nejspíše tolik populární. Například kanál nejstarší Carrie Kirsten jako by říkal: „Svůj život žiju a jen tak něco mě nerozhodí.“ Z jejích vlogů je patrná typická adolescentní **svobodomyslnost**. Její kanál je směsicí všeho možného, ona sama ho označila jako lifestyle, tedy životní styl, možná by však více sedělo označení my life, protože o tom skutečně natáčí. Jako by chtěla všem ukázat všechno, celý svůj život, a hlavně všechno možné chtěla vyzkoušet. Ráda experimentuje, neustále mění barvu a střih vlasů, nazpívávala vlastní píseň. Svou metodou navození dojmu absolutní nespoutanosti, která se projevuje v jejím projevu, chování ve vložích i tematikou vlogů samotných, jde proti proudu tvorby, kterou jiné youtuberky vytvářejí. Carrie Kirsten vsadila na téměř naprosté **prolomení hranic soukromí**. V jejím případě byly dávno překročeny hranice mezi mezemi a přístupem k jejím informacím, což jsou dva základní procesy **sebe-odkrývání**. Sdělovat někomu informace o své osobě na jednu stranu přispívá k získání důvěry, pokud je někdo upřímný, tak jeho oblíba roste, na druhou stranu by měla existovat regulace jejich množství, protože v opačném případě může hrozit zneužití těchto faktických i osobních informací. V případě nezletilých dívek mají dbát na **ochranu jejich soukromí rodiče**. V těchto případech však často dovolí svým dětem zveřejňovat soukromí rodiny, podepisují za ně nejspíše i smlouvy s firmami, které jim nabízejí spolupráci.

Sdělování velkého množství **informací** v online životě z vlastního offline života (fyzického) se samozřejmě neobejde bez **ztráty výhod**. Kromě v podstatě dobrovolné

ztráty soukromí, jsou v tomto ohledu úspěšní vlogeréři a úspěšné vlogerky v nevýhodě, protože se od nich očekává, jejich fanoušci je v podstatě nutí, aby jim ukázali svůj svět, svůj život, a tím si je udrželi, popřípadě nasbírali další. Každá z vybraných video blogerek však tuto skutečnost vnímá jinak a ona bezbariérovost je značně individualizována. Carrie Kirsten svým divačkám nabízí naprosté maximum ze svého soukromého života a nezdá se, že by jí to činilo nějaké obtíže. Možná svůj úspěch staví právě na skutečnosti, že nemá problém odhalit vše. Fallenka si své soukromí střeží podstatně více a v poskytování informací je zdrženlivější. Jen zcela výjimečně je v některém videu vidět její rodina nebo více z rodinného soukromí než její pokoj. Ona jediná ze všech tří video blogerek neukazuje ve svých videích např. svou koupelnu. V posledním Čaji s Teri uvedla blogerka důvody, proč se rozhodla s touto rubrikou skončit. Jedním z důvodů je skutečnost, že už doslova nechce celý svůj život sdílet s diváky a dělat tak z něj věc veřejnou. Pubescentní třináctiletá Teri, jejíž potřeba sdílet se všemi každý moment svého života tak ustoupila do pozadí a vystřídala ji sedmnáctiletá adolescentní Teri, která dává přednost vlastnímu soukromí před snahou se za každou cenu zavděčit svým fanouškům. Její důvody jsou zcela oprávněné, ale dospěla k nim příliš pozdě. Pokaždé, když natočí nové video a ukáže v něm opět svůj pokoj na pozadí se svou postelí atd., přichází stále dokola o soukromí a odhaluje intimní prostor.

Pro dívky jsou Teri Blitzen, Fallenka i Carrie Kirsten ikonami, se kterými se snaží identifikovat, napodobit je. Staly se pro ně průvodkyněmi na cestě při hledání sebe sama. V případě prvních dvou je otázkou, jestli na to samé měly čas i ony samotné.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat a analyzovat vliv video blogování na osobnostní vývoj a utváření životní dráhy dospívajících dívek. Záměrem bylo poukázat na tento soudobý fenomén a jeho vzrůstající sílu, s jakou může působit na dospívající.

Celá etapa dospívání, která zahrnuje období pubescence a následující adolescenci, představuje pro každého člověka, který jím zrovna prochází, velice zátěžovou fází jeho života, bez ohledu na to, jestli se jedná o dívku, nebo chlapce. Velké množství změn, ke kterým dochází z hlediska sociálního, psychického i fyzického vývoje, může způsobovat zmatek, chaos a pocit, že teenager ani neví, kam patří nebo kdo je. Protože se pojetí vlastní identity začíná teprve utvářet, velice záleží na tom, jaké okolní vlivy na jedince působí. Jedním z takových nezanedbatelných a narůstajících vlivů má v současné době kyberprostor. Teenager má takto k dispozici velký experimentální prostor a je otázkou, zda bezpečný.

Dospívající tráví hodiny na internetu a dávno jsou pryč doby, kdy byly děti, potažmo dospívající pouze jeho pasivními uživateli, dnes se oni sami podílejí na jeho spoluutváření. A jedním ze způsobů je právě i vlogování. Není tomu tak dávno, kdy bylo natáčení video blogů zcela neznámou činností, o kterou se zajímalo, nebo o ní vůbec vědělo jen poměrně málo lidí. Těžko si tehdy někdo dokázal představit, že by se mohla situace rychle obrátit a natáčení video blogů se stalo takovým fenoménem, kterému se věnuje čím dál tím více lidí, včetně dospívajících, a ti obzvláště. Důkazem toho jsou i tři vybrané vlogerky, jejichž tvorba na youtube kanálech byla využita pro analytickou část práce – Teri Blitzen, Fallenka a Carrie Kirsten. Nehledě na fakt, že je youtuberek v různých věkových kategoriích skutečně mnoho, všechny tři ve svém věku patří mezi jedny z nejúspěšnějších, což dokazují vysoké počty odběratelů. Jejich obliba ukazuje, že dokáží upoutat pozornost svých vrstevnic, zaujmout je, mohou se pro ně stát dokonce vzorem, ztělesňovat to, co by chtěli a dívky se pak mohou pokoušet o to, aby se jim podobaly. Otázkou však zůstává, zda si vlogerky uvědomují, že jim neúmyslně často nastavují laťku příliš vysoko, zvláště v oblastech, které sledující dívky stěží ovlivní. Kromě této roviny existuje druhá. Záleží, zda pohlížíme na jejich vliv a dopady na sledovatelky nebo na ně samotné a jejich život. Nejen to, jak ovlivňují druhé, ale také jaké dopady má jejich činnost na ně samotné.

Tvorba každé z nich je určena pro odlišné typy dívek, proto se i obsah a pojetí jejich kanálů od sebe liší. Například kanál Teri Blitzen je ze všech tří nejvíce zaměřen na vizuální stránku dívek, obsahuje hauly, tutoriály a jiné různé video blogy s touto tematikou. Ať už úmyslně, nebo neúmyslně se tak podílí na podpoře společností vytvářeném ideálu krásy, protože ona sama tento ideál představuje. Existuje řada věcí, se kterými je pro děvčata v dospívání daleko těžší se potýkat. Zejména se jedná o přijetí všech změn v oblasti fyzického vývoje a nově se formujícího tělového schématu do vlastní utvářející se identity a sebepojetí, po čemž následuje přijetí role ženy zahrnující společností upřednostňovaný obraz toho, jak tuto roli správně reprezentovat. Bohužel si dívky nejsou v tomto věku schopny uvědomit všechny důsledky, které z toho plynou. Chybí jim dostatek zkušeností, a protože je probíhající osamostatňování od rodiny doprovázeno i odmítáním jejich norem a hodnot, hledají je právě mezi svými vrstevníky. Vrstevníci jsou upřednostňovanou skupinou pro osvojování si vlastních postojů, sociálních rolí i ideálů. Proto je tvorba vlogerek určena zejména pro stejně staré dívky, a na druhou stranu je pravděpodobné, že je sledují pouze jen jejich vrstevnice. Sdílení zaujetí pro stejnou věc, tedy pro to, o čem youtuberky natáčejí své vlogy – Teri Blitzen vzhled, Fallenka zábava, Carrie Kirsten zábava a život – a porozumění, které se jim může dostat pouze od nich, jsou projevy sociální opory důležité při získávání vlastní autonomie, tedy odpoutání se od rodičů. Protože pod vlogy často vznikají rozsáhlé diskuze, kde se dívky navzájem svěřují, radí si, vyměňují si své názory, vytvářejí si tak navzájem mezi sebou intimnější vztahy, což je běžné spíše mezi přáteli.

To, o čem vlogující dívky natáčejí videa, jak se chovají, vyjadřují apod., tím vším vytvářejí ze svého jednání standardy, které nejen ovlivňují ostatní dívky, ale mohou mít vliv i na jejich chování v běžných situacích. Nápodoba, nebo dokonce identifikace jsou jedněmi z forem sociálního učení a hraje při nich roli volba vzorů. Lidé si hledají své ideály v každém věku, tím spíše v období dospívání, kdy se vytváří pojetí vlastního já, kdy si každý klade otázku, kdo vlastně je. A protože je v tomto věku normální hledat si takové osoby například mezi známými osobnostmi, jsou jimi i mladé vlogerky. Důležité ovšem je, jaké názory, hodnoty a přesvědčení takový ideál vyznává. Vše, co o některé z vlogerek víme, je zprostředkovaně z jejich vlogů, proto nelze vynášet soudy o tom, jestli je chování jedné, druhé nebo třetí vhodné či nikoliv, nicméně je minimálně zarážející, do jaké míry mohou být takto mladé dívky materiálně založené, jakou přikládají váhu drahým výrobkům a hodnotí podle toho i své okolí, a to platí jak o vlogerkách, tak o těch,

kteře je sledují. Na jednu stranu takto vzniká vrstevnická konformita a uniformita, protože jsou nejsnazšími možnostmi, jak toto období překonat. Na stranu druhou například toto propagování, doporučování, upřednostňování drahého spotřebního zboží, dovolených v zahraničí nebo různých jiných výletů, mohou vést, ať již třeba nevědomě, ke znevýhodnění těch, jejichž rodiče jim takové věci pořídit nemohou. To platí zejména pro Teri Blitzen a Carrie Kirsten, u nichž je z videí zřejmé, že jejich rodiče mají dostatek peněz, aby si mohli dovolit takto dívky zaopatřit.

Na závěr je důležité uvést, že v současné době představuje virtuální prostor výborné místo pro vlastní tvorbu a sebe prezentaci, čímž vlogování rozhodně je. V tomto věku je velice silná potřeba po jakémkoli druhu uznání, protože snižuje pocity nejistoty, a to má pozitivní vliv na rozvoj osobnosti. Právě natáčení vlogů může být pro vlogerky prostředkem k tomu, jak dosáhnout obdivu druhých. Toto prostředí ovšem představuje i velkou hrozbu v podobě šíření velkého množství osobních informací. Soukromí vlogujících dívek se stává věcí veřejnou, každý má možnost nahlédnout do jejich zcela intimního prostředí – pokoje, koupelny a dalších částí domova. Neexistují tu žádné hranice, protože jsou na jednu stranu poháněny tím, že lidé mají rádi, když mohou nahlédnout do života druhých, a čím více youtuberka ukáže, tím více může být odměněna počtem zhlédnutí svých vlogů. Je jasné, že čím více o sobě prozradí, čím více informací druhým poskytnou, tím větší důvěru u druhých vzbudí, ale za jakou cenu. Nic není zadarmo a pro ty skutečně oblíbené je úspěch vykoupen ztrátou soukromí i volného času, protože se vše podřizuje natáčení. Neméně podstatným faktem je také to, že učí další děti odhalovat své soukromí.

Z jiného pohledu je naopak úspěch, zástup fanoušků a zisk peněz či jiného druhu odměn dostatečnou kompenzací a jistě i hnacím motorem pro pokračování a stálé posouvání laťky výše.

Seznam literatury

BOCAN, Miroslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Adam SPÁLENSKÝ. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let [online]. Národní institut dětí a mládeže, 2011, [cit. 2016-06-11]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/zz-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15let.pdf>

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 231 s. ISBN 978-80-7367-644-5.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008, 285 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2284-9.

JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. V Praze: Akademie múzických umění, 2014, 145 s. Management umění - umění managementu. ISBN 978-80-7331-304-3.

KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Praha: Portál, 2006, 183 s. Spektrum. ISBN 80-7367-145-X.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, 178 s. ISBN 978-80-904920-2-8.

MACEK, Petr a Lenka LACINOVÁ. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barister & Principal, 2006, 196 s. ISBN 80-7364-034-1.

PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, 181 s. ISBN 978-80-245-1742-1.

RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

SMÉKAL, Vladimír a Petr MACEK. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002, 264 s. Psychologie. ISBN 80-85947-83-8.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014, 183 s. Psyché. ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. Studijní texty. ISBN 978-80-244-2433-0.

TYRLÍK, Mojmír, Petr MACEK a Jan ŠIRŮČEK. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 144 s. ISBN 978-80-210-5107-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VAŠUTOVÁ, Maria a Michal PANÁČEK. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013, 137 s. ISBN 978-80-7464-125-1.

Seznam internetových zdrojů

Blogerka roku [online]. 2016 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z:

<http://www.bloggerkaroku.cz/>

LUSKOVÁ, Eva, Lukáš BLINKA a David ŠMAHEL. Blog jako cesta k porozumění dospívajícím. *E-psychologie: Elektronický časopis ČMPS* [online]. 2008, 2(3), 15 [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/luskovaetal.pdf>

Social Blade [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://socialblade.com/>

Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci - 2015. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-06-15].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568879/062004-1514.pdf/f1e55438-cd78-4d0b-b3b0-e8537b5fb809?version=1.0>

YouTube [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/?gl=CZ&hl=cs>